

اثرات جهانی شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی

حمداالله سجاسی قیداری^۱، طاهره صادقلو^۲، علی شهدادی^۳

دریافت: ۱۳۹۴/۲/۶؛ پذیرش: ۱۳۹۴/۹/۹

چکیده

جهانی شدن دارای اثرات مختلفی بر زندگی انسانی بوده و این تغییرات در جوامع روستایی ملموس‌تر از شهرها بوده است. براین اساس هدف این مقاله، بررسی اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی جوامع روستایی می‌باشد. روش‌شناسی به‌کاربرده‌شده در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی بوده و شیوه و ابزار جمع‌آوری داده‌ها در مطالعه نظری به صورت کتابخانه‌ای و در مطالعه میدانی از طریق پرسش‌نامه می‌باشد. محدوده مورد مطالعه، روستایان دهستان روشن‌آباد شهرستان گرگان با ۲۴ روستا است که از طریق نمونه‌گیری کوکران تعداد ۲۶۵ خانوار به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که اثرات جهانی شدن در قالب همه ابعاد و شاخص‌های سبک زندگی مشاهده شده و از نظر پاسخ‌گویان، تغییراتی در سبک زندگی در جامعه روستایی در حال وقوع است. براساس آزمون رگرسیون مشخص شد که بیشترین تغییرات در نتیجه جهانی شدن در بعد سبک زندگی اجتماعی با ضریب بتای ۰/۳۲۸ می‌باشد. لذا به‌طورکلی می‌توان گفت به دلیل قرار گرفتن روستاهای ایران در شرایط گذار توسعه‌ای از سنت به مدرنیته و حتی پست‌مدرنیته، سبک زندگی در ابعاد مختلف در حال درآمیختگی قرار داشته و افراد جوان گرایش به سبک زندگی شهری و افراد مسن گرایش به سبک زندگی بومی روستایی دارند.

کلیدواژه: جهانی شدن، سبک زندگی، مناطق روستایی، دهستان روشن‌آباد.

ssojasi@um.ac.ir

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، (نویسنده مسئول).

tsadeghloo@um.ac.ir

۲. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد.

alishahdadi@yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه هرمزگان.

امروزه روشن است که جهانی شدن به فراخور قابلیت عرضه و محتوا می‌تواند مخاطبان بی‌شماری را با خود همراه سازد و از این رو تأثیرات چشمگیری در سطوح خرد و کلان اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایجاد کند. شبکه‌های ماهواره‌ای، سایت‌ها و وبلاگ‌های اینترنتی و حتی گوشی‌های تلفن همراه، کالاهایی را با محتواهای گوناگون در کنار تبلیغات جذاب، عرضه می‌کنند و همگان به ویژه جوانان را که به سبب شرایط سنی و پتانسیل‌های روانی فیزیکی خاص، مخاطبان بالقوه‌ای به شمار می‌آیند، به دگرگونی ترغیب می‌کنند، زیرا جهانی شدن به منزله درهم‌تنیدگی و پیوند فزاینده جهان و ساکنان آن با یکدیگر در عرصه‌های مختلف است که تمام جنبه‌های زندگی انسانی را دربر گرفته و هم‌شکلی و هم‌رنگی را دنبال می‌کند. مد، لباس، زبان، علایق زیبایی‌شناختی و ایدئولوژی‌هایی که با خرده‌فرهنگ شهری همراه است، ابزارهایی برای گسستن از سنت در ابعاد مختلف محسوب شده و امروزه تمایل به تأثیرپذیری و تأثیرگذاری در عرصه جهانی شدن شدت و ابعاد بیشتری یافته است (ذکایی، ۱۳۸۶: ۲۵).

باید توجه داشت که جهانی شدن ناشی از رشد و توسعه فناوری‌های مختلف در جهان در زمینه‌های مختلف مخابرات، الکترونیک و نرم‌افزارهای رایانه‌ای و تولیدات جدید صنعتی در زمینه مکانیک و حمل‌ونقل است که فاصله‌های جغرافیایی را کاهش داده و جوامع را به یکدیگر نزدیک کرده است. لذا به سبب افزایش سرعت و زمینه‌های ارتباطی، امکان جابجایی و انتقال اطلاعات، داده‌ها و کالاها و محصولات نیز افزایش یافته است. به عبارت دیگر، علاوه بر اینکه رشد و توسعه فناوری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و کالبدی، درون جوامع تحول آفریده است، زمینه‌های ارتباط سریع خرده‌اجتماعات و فرهنگ‌ها را با یکدیگر افزایش داده است. بنابراین رشد فناوری‌ها و انتقال اطلاعات و همچنین پیشرفت در امکانات حمل‌ونقل، مکان‌های مختلف جهان را به سوی یکپارچگی فضایی هدایت می‌کند که مکان‌ها و فضاها را روستایی نیز جزئی از آن هستند. البته قابل ذکر است که امروزه مسائلی در زمینه‌های امنیتی، بهداشتی، زیست‌محیطی، اقلیمی و سیاسی در جهان ایجاد شده است که راه‌حل آنها فراتر از حوزه اقتدار و اختیارات یک دولت بوده و غلبه بر آنها نیازمند عزم و اراده جهانی کلیه دولت‌ها و ملت‌ها است. به عنوان نمونه تغییرات اقلیمی، خشکسالی، توسعه آلودگی‌های صنعتی و گردوغبارهای منطقه‌ای از جمله مسائلی هستند که امروزه بخش وسیعی از روستاهای دورافتاده کشورها را نیز دربر گرفته و تحت تأثیر خود قرار داده است. این درحالی است که ساکنان روستاها

شاید هیچ سهمی در ایجاد چنین مشکلاتی نداشته باشند و به واسطه وسعت، فراگیری و تداوم چنین مسائلی امکان حل آنها از توان حکومت‌های محلی خارج است. این تغییرات در سطح جهانی، از طریق خدمات، ابزارها و کالاهای مختلفی به سطوح پایین و خرد زندگی انسانی منتقل شده و منجر به تغییراتی در شیوه و سبک زندگی بشری شده است؛ به گونه‌ای که سبک زندگی امروزی با تحولات جهانی درهم آمیخته و با مباحث ساختاری جدیدی همراه است که مورد توجه دانشمندان و محققان از نیمه دوم قرن بیستم قرار گرفته است.

با طرح مباحث مربوط به مدرنیته، هویت، مصرف و انگیزه‌های مصرف‌کنندگان از سوی جامعه‌شناسانی مانند پیترسون^۱، بوردیو^۲، ویبلن^۳، گیدنز^۴، ماکس وبر^۵ و... بستر مناسبی برای رشد مطالعات و تحقیقات تجربی در این زمینه فراهم شد. در این بین، روستاها به عنوان مکان‌هایی در مقیاس محلی با دارا بودن هویت، فرهنگ، شیوه معیشت و فضاهای زندگی مربوط به خود، به‌طور روزافزونی جهانی می‌شوند. امروزه روستاها در سراسر جهان در معرض تغییرات شدید هستند و به شدت به فرایند اجتماعی و اقتصادی جهانی وابسته‌اند (وودز، ۱۳۹۰: ۴۷). لذا فشارهای ناشی از جهانی شدن بر نواحی روستایی بیشتر از سایر نواحی است، زیرا تراکم پایین جمعیت، فقدان تنوع فعالیت‌های اقتصادی و سطح نامتعارف و بالای فقر بر شدت آسیب‌پذیری نواحی روستایی می‌افزاید (طاهرخانی، ۱۳۸۳: ۱۰۶)؛ بنابراین جهانی شدن به عنوان یک پدیده فراگیر اثرات فراوانی بر سبک زندگی مناطق روستایی دارد که از جنبه‌های مختلف قابل بررسی، تحلیل و آسیب‌شناسی است، اما یکی از جنبه‌های بسیار ملموس اثرات جهانی شدن، تغییر در سبک زندگی روستاییان در جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و محیطی روستاها می‌باشد (وثوقی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷). این امر به ویژه در مناطق روستایی ایران در چند دهه اخیر ملموس‌تر بوده و از جمله در مناطق روستایی دهستان روشن‌آباد، استان گلستان و شهرستان گرگان قابل تأمل است. بنابراین، این مقاله از رهگذر تأثیر جهانی شدن بر تغییرات سبک زندگی روستاییان، کوشش دارد این موضوع را بررسی کند که توسعه و پیشرفت فراگیر عناصر جهانی شدن در روستاها تا چه اندازه در تغییر سبک زندگی روستاییان تأثیرگذار بوده است؟ و بخش عمده این اثرات در چه زمینه‌هایی مشاهده می‌شود و در فضای روستایی دهستان روشن‌آباد این تغییرات به چه صورت بوده است؟

1. Peterson
2. Bourdieu
3. Veblen
4. Giddens
5. Max Weber

۱. مبانی نظری

جهانی شدن فرایند افزایش ارتباطات بین جوامع است؛ به گونه‌ای که حوادث و رویدادهای گوشه‌ای از جهان به شکل فزاینده‌ای بر کل جهان اثر می‌گذارد. در دنیای جهانی شده، وقایع و رخدادهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، زیست محیطی و بهداشتی به یکدیگر مرتبط هستند. تاکنون پنج نوع کاربرد متفاوت از واژه جهانی شدن مطرح شده است که عبارتند از: آزادسازی، غربی شدن، بین‌المللی شدن، جهانی سازی و قلمروزایی (کردی، ۱۳۸۹: ۶۹). بر این اساس بسیاری از پژوهشگران حوزه جهانی شدن، تعابیر و اصطلاحاتی نظیر «دهکده جهانی» (مک لوهان^۱، ۱۹۶۴: ۴)، «پایان تاریخ» به معنای جهان شمولی ایدئولوژی لیبرال دموکراسی غرب به عنوان آخرین نظام حکومتی جهان (فوکویاما^۲، ۱۹۸۹)، «جهان بدون مرز» (اوهمای^۳، ۱۹۹۰)، «زوال و مرگ فاصله» (کایرنکوس^۴، ۱۹۹۷)، «مرگ کشور» (مورگان^۵، ۲۰۰۱: ۴)، «بی‌اهمیتی مکان فیزیکی» (فریدمن^۶، ۲۰۰۵)، «رها شدن از هویت‌های محلی و ملی» و «تبدیل شدن انسان به موجودی بی‌مکان» (دوچارتایگ^۷، ۲۰۰۷: ۲) را در مورد فرایندهای جهانی شدن به کار برده‌اند (ویسی، ۱۳۹۲: ۵۲). گیدنز یکی از نخستین متفکرانی بود که از اواسط دهه هشتاد به بحث جهانی شدن پرداخت. کوتاه‌ترین تعریف ممکن از جهانی شدن از نظری چینی است: «فرایند به هم وابستگی روزافزون ما».

جهانی شدن برای گیدنز مجموعه‌ای از فرایندها است که خواه‌ناخواه بر «همه» انسان‌ها در دنیای جدید اثر می‌گذارد و تأثیر آن در زندگی روزمره آنها انکارنشدنی است (گیدنز، ۱۳۸۴: ۳۸). جهانی شدن به تعبیر مالکوم واترز^۸، فرایندی متمایزکننده و ناهمگون‌ساز است و با پذیرش خرده فرهنگ‌ها و توانایی‌های محلی، جهان را به سوی کثرت‌گرایی سوق می‌دهد (طباطبایی، ۱۳۸۷: ۱). از دیدگاه کاستلز^۹، جهانی شدن در واقع نمایانگر دگرگونی فرایندی زمان و فضا، همراه

1. McLuhan
2. Fukoyama
3. Ohmae
4. Cairncoss
5. Morgan
6. Friedman
7. Dochartaigh
8. Malcolm Waters
9. Castells

با پیامدهای متعدد آن در اجتماع و اقتصاد است (جونز، ۱۳۹۱: ۷۹). از دیدگاه هابرماس^۱، جهانی شدن از یک سو تداعی گر تصویری از هم پیوندی‌ها، مرادوات و ارتباطات بین دورترین مناطق جهان و معارضه با تعصب‌های کهنه و همین‌طور نویددهنده آینده‌ای است که در آن تمام ریشه‌های جغرافیایی، سیاسی و فرهنگی منازعات اجتماعی خشکیده می‌شود. از سوی دیگر، تصویری ترسناک از یک بازار عنان‌گسیخته و نوسازی بی‌امان را القا می‌کند که تمام شالوده‌های سیاسی دولت‌ملت‌ها را از هم می‌گسلد و آنها را از توان مدیریت اقتصادی کشور و مهار بحران‌های اجتماعی و زیست‌محیطی ناشی از جهانی شدن بازمی‌دارد (هابرماس، ۱۳۸۶: ۱).

از دید ساسن^۲، اصطلاح جهانی شدن دو مجموعه متمایز پویایی‌ها را دربر می‌گیرد: یکی از آنها، به تشکیل نهادها و فرایندهایی مربوط است که آشکارا جهانی هستند، مانند سازمان تجارت جهانی، بازارهای مالی جهانی، گرایش جهان‌وطنی نوین و دادگاه‌های جنایت جنگی. کنش‌ها و گونه‌های سازمانی که این پویایی‌ها از طریق آنها عمل می‌کنند، ماهیتی را می‌سازند که معمولاً جهانی شدن پنداشته می‌شود. مجموعه دوم پویایی‌ها، شامل فرایندهایی می‌شود که لزوماً چندان برد جهانی ندارند، اما به باور ساسن، بخشی از جهانی شدن هستند. در بیشتر نقاط جهان اما نه در همه جا، این فرایندها در دل قلمرو کشورها و نهادهایی رخ می‌دهند که به‌طور کلی در چارچوب ملی بنا شده‌اند. گرچه این فرایندها در سطح ملی - و در واقع محلی - جای گرفته‌اند، بخشی از جهانی شدن هستند و ماهیت و شبکه‌های برون‌مرزی را دربر دارند که چند بازیگر و فرایند محلی یا ملی یا موضوعات ویژه را در شمار فزاینده‌ای از کشورها یا مکان‌ها به هم پیوند می‌دهند (ساسن، ۱۳۸۹: ۱۳-۱۲).

به اعتقاد مک لوهان^۳، تحت تأثیر رسانه‌ها، در واقع همه جنبه‌های تجربه در یک جا جمع می‌شوند و شخص، به صورت هم‌زمان می‌تواند رویدادهای واقع در فاصله‌های دور را احساس کند. مک لوهان از این پدیده با عنوان «درون‌پاشی»^۴ یاد می‌کند. به نظر او همه تحولات و فناوری‌ها نه تنها یک شبکه ارتباطی جهانی پدید می‌آورند، بلکه جهانی شدن فرهنگ را هم به واسطه گسترش دادن فرهنگی توده‌ای در جامعه جهانی ممکن می‌سازند (گل محمدی، ۱۳۸۱: ۴۴). «جهانی شدن، شدت‌گیری مناسبات و روابط اجتماعی در ابعاد جهانی است که

1. Habermas
2. Sassen
3. Marshal McLuhan
4. Implosion

مکان‌های دور از هم را به یکدیگر پیوند می‌دهد، به‌گونه‌ای که هر رویداد یا اتفاقی که در بعد محلی رخ می‌دهد، از حوادث سایر مکان‌ها متأثر بوده و در مقابل، قادر است بر وقوع حوادث در مکان‌های دیگر تأثیر بگذارد» (گیدنز، ۱۳۸۴). این تأثیرگذاری جهانی در مکان‌های کوچک و دورافتاده جغرافیایی مانند روستاها به شدت سرعت گرفته است؛ زیرا با جهانی شدن، پیشرفت‌ها در حمل‌ونقل، فناوری اطلاعات و ارتباطات، و دسترسی آسان به آگاهی جهانی و اطلاعات غیررسمی افراد محلی افزایش می‌یابد. این تنوع تغییرات باعث حرکت سریع مردم و همگرایی فرهنگی و زبانی، اقتصادی و مصرفی می‌شود. از نکات عمده و مهم در مطالعات و پژوهش‌های برنامه‌ریزی جدید روستایی، نحوه ادغام روستاها در فضاهاى جهانی، تأثیر جهانی شدن بر فرهنگ محلی، پتانسیل‌های رقابتی بازارهای محلی با بازارهای بین‌المللی و... است که سبب ایجاد امیدها و نگرانی‌هایی در ابعاد مختلف برای جوامع محلی شده است. جهانی شدن، فرصت‌ها و پتانسیل‌های بی‌شماری را برای افراد و جوامع محلی برای ارائه محصولات خود به عرصه‌های جهانی فراهم می‌کند. از سوی دیگر، تهدیدهایی نیز ناشی از جهانی شدن برای جوامع محلی به لحاظ هجوم تولیدات و فرهنگ بیرونی و تضعیف زمینه‌های تولیدات خرد روستایی و فرهنگ‌های بومی و تغییر سبک بومی زندگی وجود دارد. بر این اساس، به‌طور کلی سه رویکرد نسبت به جهانی شدن وجود دارد که بر شکل‌های خاص سبک زندگی تأکید می‌کنند (نجارزاده، ۱۳۹۱: ۱۵۵؛ حکیم‌زاده، ۱۳۸۹: ۲).

گروه نخست، رویکردی منفی به جهانی شدن دارند. این دسته از متفکران از جهانی سازی به جای جهانی شدن سخن می‌گویند. به نظر آنها، طراحی نظام جدید بین‌المللی بر پایه منافع قدرت‌ها و کشورهای توسعه یافته، نقض حاکمیت دولت‌ها، قدرت یافتن شرکت‌های چندملیتی و از بین رفتن شرکت‌های ملی و کوچک از پیامدهای گریزناپذیر جهانی سازی است. در فرایند جهانی سازی، سبک‌های زندگی بومی افراد و جوامع محلی در معرض آماج تغییرات ناشی از تبلیغات و تحولات خارج از محیط‌های روستایی قرار گرفته و دچار تغییر می‌شود. به عبارتی از دیدگاه مخالفان جهانی شدن، جهانی سازی سبب یکسان سازی سبک زندگی با رویکرد غربی شدن در مناطق روستایی می‌شود که نتیجه آن، حذف سبک زندگی روستایی و جایگزینی آن با سبک زندگی شهری است.

گروه دوم، رویکرد موافقان جهانی شدن است. این افراد از ایجاد فرصت برای تهیدستان در شکستن انحصار دولت‌ها برای سفر، کار و تحصیل، تقسیم کار بین‌المللی، رقابت و امکان مقایسه

شهروندان جهانی با یکدیگر، به عنوان فرصت‌های جهانی شدن سخن می‌گویند؛ به گونه‌ای که در مورد سبک زندگی، جهانی شدن فرصت‌های مناسبی را برای ارائه سبک زندگی بومی به جهان به عنوان یک الگوی اجتماعی فرهنگی فراهم می‌سازد. لذا از نظر موافقان، جهانی شدن به باروری و ماندگاری سبک‌های زندگی محلی و بومی کمک می‌کند.

گروه سوم، که جهانی شدن را تیغ دولبه می‌دانند، آنان نه یک سره جهانی شدن را می‌پذیرند و نه در دایره تنگ بومی‌گرایی^۱ می‌مانند، بلکه از جهانی محلی شدن^۲ سخن می‌گویند، زیرا جهانی شدن دارای دو چهره محلی و جهانی است که از یک سو در برگیرنده توسعه شکل‌ها و تأثیرات جهانی است و از سوی دیگر، تقویت گروه‌های محلی مانند روستاییان در جنبه‌های مختلف مانند بهبود و اصلاح شیوه‌های زندگی را در پی دارد. براساس رویکرد جهانی محلی شدن به سبک زندگی روستایی، جهانی شدن فرصت‌های لازم برای عرضه نقاط قوت موجود در سبک زندگی روستایی را به روستاییان داده و در مقابل، فرصت و امکان اصلاح و بازبینی جنبه‌های ضعیف سبک زندگی را برای روستاییان فراهم می‌کند. این گروه به دلیل نگاه متعادل به جهانی شدن، از طرفداران بیشتری در سطح جهانی میان سیاست‌گذاران، مدیران و برنامه‌ریزان روستایی برخوردار است.

۲. جهانی - محلی شدن

جهانی محلی شدن اصطلاحی است به معنی اینکه جهانی شدن احتمالاً محصول موفقیت محصولات و یا خدماتی است که به طور خاص با شرایط محلی یا فرهنگ آن سازگار می‌شود. این واژه ابتدا در اوایل دهه ۱۹۸۰ توسط یک اقتصاددان ژاپنی در بخش تجاری دانشگاه هاروارد پدیدار شد. طبق نظر رولاند رابرتسون^۳، که این واژه توسط او مشهور و معروف شد، جهانی محلی شدن اثرات معتدل‌کننده شرایط محلی بر فشارهای جهانی را توصیف می‌کند (روستاپن،^۴ ۲۰۰۹). فراروندهای جهانی را نمی‌توان متوقف کرد بلکه با توسعه اجتماعات محلی باید تلاش کرد که آنها را مهار و هدایت کرد. در نتیجه «جهانی - محلی شدن» رویکردی برای ایجاد دوسویگی در مناسبات جهانی - محلی در راستای انسانی‌کردن و مسئولیت‌پذیری قدرت‌های فراملی است. اگرچه برای راهبرد رونق کسب و کار نیز خوانشی محدود از آن وجود دارد، اما خوانش کلان این است که جهان،

1. Localization
2. Glocalism
3. Roland Robertson
4. Verstappen

محلی شده و نیز محله، جهانی شده است. فرهنگ‌های محلی با یکدیگر و نیز با فرهنگ جهانی به تعامل می‌پردازند و هویت فرهنگی خود را هم‌زمان با کسب ارزش‌های جهانی نگه می‌دارد. به همین دلیل شعار «جهانی فکر کن و محلی عمل کن» مطرح می‌شود. جهانی‌محلی شدن به مفهوم سازگار کردن فنون و فناوری‌های جهانی با شرایط محلی (مثل بومی‌سازی فناوری کشاورزی) و جهانی کردن نمادهای محلی است (ازکیا و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). براین اساس، تأثیرات جهانی شدن بر سطح زندگی افراد محلی در حد تعادل مورد قبول بوده و جوامع محلی نیز می‌توانند در روندهای جهانی تأثیرگذار باشند. لذا بررسی وضعیت تأثیرگذاری فرایندهای جهانی بر سبک زندگی و میزان آن، ضروری است، زیرا وضعیت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مردم در وضع موجود نشانه‌های آشکاری از سبک زندگی می‌باشد که متأثر از تغییرات بیرونی است.

۳. سبک زندگی

در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم‌سازی وجود دارد؛ یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰، که سبک زندگی، معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به‌کار رفته است، و دوم به عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (سروی و طباحی ممقانی، ۱۳۹۲) و در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها، نگرش‌ها، و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (اباذری و چاوشیان، ۱۳۸۱). جنسن^۱ (۲۰۰۷) معتقد است که بیشتر اوقات مفهوم سبک زندگی بدون آنکه به‌طور دقیق به معنای روش زندگی باشد، مورد استفاده قرار می‌گیرد و در ادبیات، این واژه به روش‌های مختلف تعریف شده و اینکه در چهار سطح جهانی، ملی، منطقه‌ای و فردی قابل اندازه‌گیری است. گیدنز (۱۳۸۲) سبک زندگی را مجموعه‌ای نسبتاً منسجم از همه رفتارها و فعالیت‌های یک فرد معین در جریان زندگی روزمره خود می‌داند که مستلزم مجموعه‌ای از عادت‌ها و جهت‌گیری‌ها است (شصتی و فلامکی، ۱۳۹۳: ۱۲۶) و بر همین اساس، از نوعی وحدت برخوردار است. ویردر تحلیلی چندبعدی به سه مفهوم سبک زندگی یا سبک مند شدن زندگی، تدبیر زندگی و بخت زندگی اشاره می‌کند. وی ویژگی اصلی سبک زندگی را انتخابی بودن آن می‌داند که محدود به برخی از تنگناهای ساختاری است و این

1. Jensen

محدودیت‌ها، اقتصادی و اجتماعی هستند. و بر کارکرد دوگانه‌ای برای سبک زندگی قائل است. از یک سو موجب تفاوت بین‌گروهی می‌شود و به برتری‌های منزلتی و طبقاتی مشروعیت می‌بخشد و از سوی دیگر، موجب انسجام بخشی درون‌گروهی می‌شود. به نظر او سبک زندگی بیش از آنکه بر تولید استوار باشد، بر شباهت الگوهای مصرف استوار است (فاضلی، ۱۳۸۲) که امروزه عمدتاً متأثر از پدیده جهانی شدن می‌باشد. گیدنز (۱۳۸۲) انسان را به‌عنوان عامل، در شکل‌گیری هویتش مؤثر می‌داند و معتقد است، انسان تحت فشار ساختار اجتماعی، سبک زندگی را بیشتر تقلید می‌کند. به نظر او هرچه وضع و حال جامعه و محیطی که فرد در آن به سر می‌برد، بیشتر به دنیای مابعد سنتی تعلق داشته باشد، سبک زندگی او نیز بیشتر با هسته واقعی هویت شخصی‌اش و ساخت و همچنین با تجدید ساخت آن سروکار خواهد داشت. بوردیو درباره شکل‌گیری سبک‌های زندگی نظریه‌ای منسجم ارائه داده است. بر اساس مدلی که او ارائه کرده است، شرایط عینی زندگی و موقعیت فرد در ساختار اجتماعی به تولید منش خاصی منجر می‌شود و منش، دو دسته نظام است؛ نظامی برای طبقه‌بندی اعمال و نظامی برای ادراک‌ها و شناخت‌ها (قریحه‌ها). نتیجه نهایی تعامل این دو نظام، سبک زندگی است. سبک زندگی همان اعمال و کارهایی است که به شیوه‌های خاص طبقه‌بندی شده و حاصل ادراک‌های خاص هستند. همچنین سبک زندگی تجسم علاقه‌مندی‌های افراد است که به صورت عمل درآمده و قابل مشاهده هستند؛ الگویی غیرتصادفی که ماهیت طبقاتی دارد. او با نشان دادن اینکه سبک‌های زندگی محصول منش‌ها و خود منش‌ها نیز تابعی از انواع تجربه‌ها و از جمله تجربه آموزش رسمی هستند و با بیان این نکته که الگوهای مصرف، اصلی‌ترین نمودهای سبک‌های زندگی می‌باشند، ارتباط میان آموزش رسمی در ساختار سرمایه‌داری و بازتولید آن را تحلیل کرد.

عمده‌ترین میراث اندیشه بوردیو برای جامعه‌شناسی، مصرف و تحلیل سبک‌های زندگی، تحلیل ترکیب انواع سرمایه برای تبیین الگوهای مصرف، بررسی فرضیه تمایز یافتن طبقات از طریق الگوهای مصرف و مبنای طبقاتی قریح و مصرف فرهنگی است (فاضلی، ۱۳۸۲)؛ بنابراین، جوامع متناسب با شرایط محیطی پیرامون آنها دارای سبک زندگی منحصر به فردی هستند که در گذشته نه‌چندان دور، تغییرات آن بسیار آهسته و بطئی بوده، اما از زمان صنعتی شدن، تغییرات سبک زندگی، به واسطه تغییرات تکنولوژیکی و ارتباطی روندی سریع‌تر به خود گرفته است. در دوره جدید، شهرها با محوریت جهانی شدن منشاء اولیه تحولات در

سبک زندگی بوده و در جوامع روستایی نیز سبک زندگی متناسب با اثرات شهری دچار تغییر شده است که نمود عینی آن در ابعاد مختلف زندگی روستاییان قابل مشاهده است، زیرا شهرها به ویژه کلان شهرها و مگالاپلیس ها مظهر و محل اصلی ظهور و خلق جلوه های اولیه جهانی شدن هستند. لذا جهانی شدن از طریق جلوه های شهرگرایی مدرن نمود عینی می یابد. شهرگرایی که سبک غالب زندگی در آن با مصرف گرایی، لذت گرایی، و ماشین گرایی معنا پیدا می کند.

۴. اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی روستایی

جهانی شدن دارای ابعاد مختلفی است که به واسطه آن، تأثیرگذاری جهانی شدن نیز در زمینه های مختلف قابل تبیین است. در بعد فرهنگ؛ افزایش مصرف، ازجاکنندگی زمان و مکان، تراژدی فرهنگ، برجستگی هویت ها، در بعد اقتصاد؛ سیطره شرکت های فراملیتی، گسترش بازار مصرف جهانی، مهاجرت، گردشگری و در بعد سیاسی؛ تضعیف نقش دولت های ملی، روند روبه رشد دموکراسی، و گرایش به بنیادگرایی تنها بخشی از ویژگی های این پدیده هستند. در سطح خرد، جهانی شدن با ارائه آخرین دستاوردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر زندگی روزمره افراد تأثیر می گذارد (ابراهیم آبادی، ۱۳۹۲: ۳۲). گیدنز می نویسد، تغییر شکل هویت شخصی و پدیده جهانی شدن در دوران مدرنیته اخیر، دو قطب دیالکتیک محلی و جهانی را تشکیل می دهند. به عبارت روشن تر، حتی تغییرات وجوه بسیار خصوصی زندگی شخصی نیز به طور مستقیم با تماس های اقتصادی و اجتماعی بسیار وسیع و پیرامنه ارتباط دارد (گیدنز، ۱۳۷۹: ۵۶). جهانی شدن با در اختیار قرار دادن بسته های فرهنگی هیجان انگیز و جذاب از طریق رسانه، افراد را مهیای الگوهای زندگی مورد تأیید خود می کند. گیدنز ادامه می دهد، با جهانی شدن فزاینده رسانه های ارتباط جمعی، وجود و عملکرد محافل و سازمان های متعدد و گوناگونی در هرزمینه به گوش و چشم هرکس که خواهان نگرستن و شنیدن باشد، می رسد و همین اطلاعات طبعاً راه های تازه ای را برای انتخاب در برابر شخص می گشاید. تأثیر چسبان های تلویزیون و روزنامه ها، از طریق کنار هم قرار دادن موقعیت ها و حالت های گوناگون، شکل ها و نمادهای ویژه ای به وجود می آورد که شیوه های زندگی بی سابقه و انتخاب های تازه ای را القا می کنند. از سوی دیگر، تأثیر رسانه های جمعی فقط در راستای کثرت گرایی و تنوع طلبی نیست. آنها ما را به موقعیت هایی هدایت می کنند که شخصاً هرگز امکان تماس یا آشنایی مستقیم با آنها

را نداشته‌ایم (گیدنز، ۱۳۷۹: ۱۲۴). اما ارتباط جهانی شدن و سبک زندگی را چگونه می‌توان تبیین کرد؟

به نظر می‌رسد مفهوم مصرف‌گرایی بیش‌ازپیش با جهانی شدن تلاقی پیدا کرده و در انتخاب سبک زندگی، نقش‌های هویتی و تفاوت، نقش بسزایی را ایفا می‌کند. مصرف‌گرایی پدیده‌ای است که قدمت آن به آغاز بشریت و جامعه بشری برمی‌گردد و متشکل از چند گفتمان و شجره‌های هم‌پوشان در تاریخ است که به هم مرتبط بوده و به شکل‌های مختلف بر روی هم لایه‌بندی می‌شوند. مصرف، جزئی ناگزیر از زندگی انسان امروزی شده است. بسیاری از جامعه‌شناسان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی بر این عقیده‌اند که مصرف و ایدئولوژی همبسته آن، یعنی مصرف‌گرایی، دین جوامع قرن حاضر محسوب می‌شود و کانون خانواده، معبد و پرستش‌گاه مجسم دین مذکور به حساب می‌آید (باکاک، ۱۳۸۱). گرچه مصرف کالاها و خدمات در دوران پیشین حیات بشر نیز وجود داشته است، ولی در قرون جدید، مصرف صرفاً محدود به رفع نیازها برای حفظ بقا نبوده و با مقاصد و نیت‌های دیگری نیز همراه شده است. این پدیده عمدتاً منجر به تغییر در سبک زندگی افراد اجتماعات محلی و روستاها نسبت به گذشته شده است. به‌گونه‌ای که امروزه روستاها در سراسر جهان در معرض تغییرات بوده و به شدت به فرایند اجتماعی و اقتصادی جهانی وابسته‌اند (وودز، ۱۳۹۰: ۴۷). با اینکه از نظر مارسدن^۳، روند جهانی شدن، اثرات خاصی بر نواحی روستایی به جای می‌گذارد، و این اثرات بیشتر اقتصادی هستند که شامل: کاهش اشتغال کشاورزی، اهمیت نسبی اقتصادی تولید غذا، همراه با تغییرات ساختاری در فعالیت‌های زراعی و زنجیره غذایی، پیدایش استفاده‌های جدید از فضای روستایی، و تقاضای جدید برای زمین و چشم‌انداز می‌شود (مارسدن، ۱۹۹۹: ۵۰۶)، اما باید توجه داشت که جهانی شدن^۴ صرفاً یک پدیده تک‌بعدی اقتصادی نیست، بلکه پدیده‌ای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و تکنولوژیکی می‌باشد که در همه زمینه‌ها در حیات انسانی دارای آثار و پیامدهای مختلفی است، زیرا روستا دیگر صرفاً مترادف با کشاورزی نیست، بلکه مفهومی به سرعت در حال تغییر است که در چشم‌انداز و جمعیت روستایی، اشتغال، جابجایی و مصرف منعکس می‌شود (اولیور و جنکیس^۵، ۲۰۰۳: ۲۹۵).

1. Bocoek
2. Woods
3. Marsden
4. Globalization
5. Oliver & Jenkins

به طور کلی، اثرات اقتصادی جهانی شدن بر نواحی روستایی شامل صنعتی شدن کشاورزی، فقر و ایجاد بدهی، بازساخت اقتصادی، خصوصی سازی، تغییر در الگوهای اشتغال و بیکاری و کالایی / مصرفی شدن است (طاهرخانی، ۱۳۸۳: ۱۰۸). حتی اگر کشاورزی هنوز در شکل بندی کاربری اراضی روستایی مهم است، فرصت های اشتغال در فعالیت های اولیه (کشاورزی) روبه کاهش است. از سوی دیگر، نواحی روستایی مشکل ایجاد تسهیلات، خدمات برای تولیدکننده و سرمایه گذاری برای پشتیبانی از توسعه اقتصادی برای جمعیت محدودی را دارند که از لحاظ اقتصادی مقرون به صرفه نیست، بنابراین کارآفرینان، مشکل شروع یک فعالیت اقتصادی را در این نواحی دارند (پزینی^۱، ۲۰۰۱: ۱۳۵). جهانی شدن به طور بحث برانگیزی توسعه اقتصادی و اجتماعی به بار می آورد، اما توزیع منافع آن نابرابر است (نوغروهو، ۲۰۱۰: ۱). جهانی شدن برابری بیشتری را ایجاد نکرده است، اما در پرتو این روند، برندگان و بازندگان را پدید آورده است. برندگان، شهرهای بزرگی هستند که دارای ارتباطات قوی با بازارهای مالی جهانی می باشند، و در سطح فردی، شهروندان جدید جهانی آموزش دیده، ماهر و پرتحرکی می باشند که قادرند در سرتاسر مرزها جابجا شوند. بازندگان، اجتماعات و مردمی هستند که به دلیل مهارت های ناکافی، کمبود دسترسی به آموزش و دسترسی ناکافی به فناوری های پیشرفته، قادر به مشارکت و بهره مندی از مزایای جهانی شدن نیستند. از دیگر نتایج جهانی شدن بر جوامع روستایی، چندپارگی اجتماعی، از دست دادن اعتقاد در سطح کلان نظام های سیاسی و افزایش شمار ساکنان محروم روستایی است (آلستون، ۲۰۰۷: ۱۹۷). همچنین، مهاجرت جوانان روستایی با توجه به کمبود فرصت های اشتغال و دسترسی ناکافی به امکانات آموزشی و فراغتی همراه با ورود بازنشتگان به این نواحی، منجر به سالخوردگی جمعیت نواحی روستایی شده است (پزینی، ۲۰۰۱: ۱۳۵).

جنیفر سامنر^۲ در تبیین اثرات جهانی شدن بر جوامع روستایی معتقد است: «اگرچه مشکل رویارویی جوامع روستایی، عمدتاً متأثر از اقتصاد کلان هر کشور است، اما اثرات جهانی شدن بر جوامع روستایی عمیقاً دارای ماهیت محلی است» (سامنر، ۲۰۰۰). اثرات جهانی شدن بر جوامع روستایی از دیدگاه سامنر، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، محیطی، فرهنگی و جنسیتی است (شکل ۱).

1. Pezzini
2. Nugroho
3. Alston
4. Pezzini
5. Jennifer Sumner

اثرات اقتصادی: اثرات اقتصادی جهانی شدن وسیع‌تر از سایر آثار آن بر جوامع روستایی است. عده‌ای معتقدند، جهانی شدن عاملی مؤثر در افزایش شکاف بین ثروتمندان و فقرا بوده و همراه با تضعیف بسیاری از بنیان‌ها و شیوه‌های متداول زندگی روستایی است. مهم‌ترین آثار اقتصادی جهانی شدن در صنعتی شدن کشاورزی، فقر و ایجاد بدهی، بازساخت، رهایی از قیود قوانین و مقررات، خصوصی‌سازی، تغییر الگوهای اشتغال و بیکاری و کالایی شدن / مصرف تجلی می‌یابد. صنعتی شدن کشاورزی با کاهش قابل توجه تعداد مزارع و شمار جمعیت شاغل در بخش کشاورزی و در نتیجه با اثرات تخریبی بر جوامع روستایی همراه بوده است. مزارع کوچک و متوسط مقیاس، جای خود را به کشت و صنعت‌های بزرگ مقیاس داده‌اند. اگرچه صنعتی شدن کشاورزی در پاره‌ای از موارد، مثبت بوده، برای مثال موجب تنوع اعتبارات، توزیع گسترده نهاده‌ها، تنوع اشکال تولید همچون «تولید برای صادرات به جای مصرف محلی» شده است، اما در بسیاری از موارد، آسیب‌های جبران‌ناپذیری به جوامع روستایی وارد کرده است.

جهانی شدن بر افزایش شکاف بین ثروتمندان و فقرا، و ایجاد بدهی تأثیرگذار است که این بدهی از سطح ملی به سطوح پایین‌تر منتقل شده است، تا جوامع روستایی بیش از سایر مراکز جمعیتی از آثار منفی جهانی شدن برخوردار شوند. ایجاد بدهی همراه با بحران‌های اقتصادی در بعد جهانی در بسیاری از نواحی روستایی موجب فروش زمین‌های کشاورزی و در نهایت، فقر و تنگدستی روستاییان شده است. همچنین، آزادسازی تجاری از اهداف جهانی شدن است که منجر به کم‌رنگ شدن حمایت‌های دولتی می‌شود و در نتیجه در بخش روستایی و کشاورزی ساختار کمک‌های مالی دولت، مالیات، تشویق‌های مالی و کنترل قیمت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. لذا خصوصی‌سازی منجر به کاهش ارائه خدمات به جوامع روستایی می‌شود. به علاوه انزوا و پراکندگی بسیاری از جوامع روستایی، از ارائه خدمات زیربنایی چون آب، گاز و الکتریسته جلوگیری کرده است، تا عدم توازن میان مراکز شهری و روستایی تشدید شود. همچنین به واسطه جهانی شدن، در یک محیط روستایی، بنگاه‌های تجاری سعی در برانگیختن فرهنگ مصرف با توجه به نیازها و علایق جوامع روستایی دارند. این فرهنگ قادر است تولید محصولات کشاورزی را کاهش داده و مراکز روستایی را به عنوان مکان‌های اقامتگاهی، تفریحی، فراغتی و حفاظت‌گاه محیطی معرفی کند (ازکیا و احمدش، ۱۳۹۱: ۱۴).

1. Economic Effects

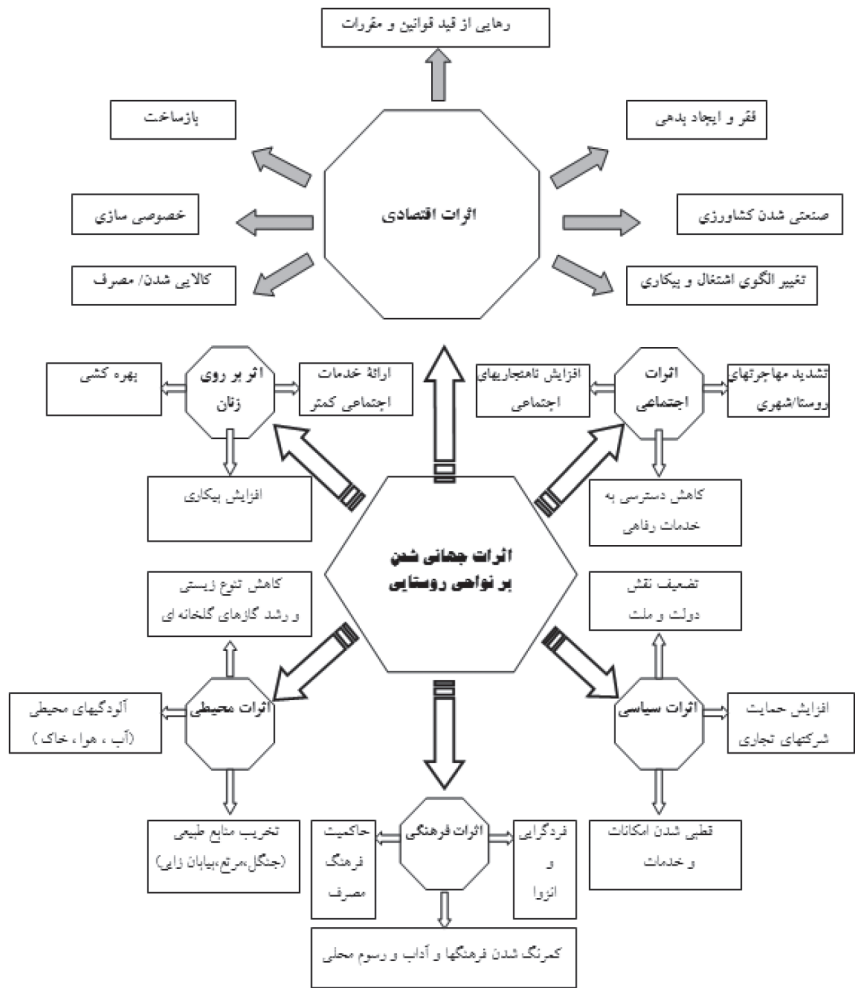
اثرات اجتماعی^۱: جهانی شدن، منجر به بروز دامنه وسیعی از مشکلات اجتماعی در روستاها می شود. عدم دسترسی به آموزش مناسب، مراقبت های بهداشتی، کاهش مؤسسات و نهادهای اجتماعی و عدم ثبات جمعیت که اشکال آن در مهاجرت های روستا - شهری هویت یافته از آثار اجتماعی جهانی شدن در جوامع روستایی است. در بسیاری از نواحی روستایی، مدارس تعطیل شده و دانش آموزان به مدارس شهری و حومه های آن گسیل می شوند. سطح مراقبت های بهداشتی روستایی به نسبت جوامع شهری ضعیف بوده و مردم بیشتر علاقه مند به مراجعه به شهرها برای درمان هستند. همچنین فشارهای عصبی حاصل از فرایند جهانی شدن، در «بهداشت روانی»^۲ افرادی که در جوامع روستایی زندگی می کنند مؤثر است که از جمله آنها می توان به افسردگی، فقر بهداشتی، مصرف الکل و مواد مخدر و کاهش رفاه اجتماعی اشاره کرد. از سوی دیگر، جهانی شدن در تبعیض جنسیتی اثرگذار بوده و زنان به دلیل پرداخت دستمزدهای کمتر، به عنوان نیروی کار ارزان در کنار کودکان کار مورد بهره کشی قرار می گیرند.

اثرات فرهنگی^۳: جهانی شدن قادر است در تمام ابعاد زندگی روستاییان نفوذ کند. در این بین، فرهنگ روستایی بیش از سایر جنبه های زندگی تحت تأثیر جهانی شدن قرار می گیرد. جونز و تانتز^۴ (۱۹۹۵) ضمن اشاره به توسعه روزافزون ارتباطات و فناوری اطلاعات، جهانی شدن را تضعیف کننده سنت های حاکم بر جوامع روستایی می دانند و معتقدند: «ایجاد یک تجربه هم شکل اجتماعی که از طریق روند جهانی شدن تشدید می شود، حضور فرهنگ ها و ایدئولوژی های محلی و منطقه ای را کم رنگ کرده است». همچنین، در فرایند جهانی شدن، به تدریج آداب و رسوم فرهنگ ها، ایدئولوژی ها و سبک های زندگی حاکم بر جوامع روستایی رنگ باخته و الگوهای رفتاری جدیدتری مانند «فردگرایی»^۵، «مصرف»^۶ و «انزوا»^۷ در نواحی روستایی جایگزین الگوهای پیشین می شوند.

اثرات محیطی^۸: جهانی شدن همراه با توسعه صنعتی در حال نابودی محیط زیست و به وجود آورنده

1. Social Impacts
2. Mental Health
3. Cultural Impacts
4. Jones & Tonts
5. Individualism
6. Consumption
7. Isolation
8. Environmental Impacts

«محیط‌های ناسالم از نظر اکولوژیکی»^۱ هستند. «هزینه‌های سنگین آلودگی»^۲، زیاده‌های حاصل از فرایند تولید و استفاده بی‌رویه از منابع طبیعی به‌ویژه انرژی، تخریب اراضی جنگلی، کاهش تنوع زیستی، بیابان‌زایی، تخریب اراضی و رشد سریع گازهای گلخانه‌ای، نمونه‌هایی از اثرات محیطی جهانی شدن در جوامع روستایی محسوب می‌شوند.

شکل ۱. اثرات جهانی شدن بر نواحی روستایی (طاهرخانی، ۱۳۸۳: ۱۰۷)

1. Ecologically Unsound
2. Heavy Cost Contamination

به این ترتیب آثار و پیامدهای جهانی شدن در جوامع روستایی از جنبه‌های مثبت و منفی قابل بررسی است، اما بررسی گزارش‌ها و تحقیقات انجام شده در برخی از کشورهای در حال توسعه بر نقش منفی فرایند جهانی شدن در روند توسعه روستایی تأکید دارد. جوامع روستایی، در رابطه با اثرات جهانی شدن در تغییر شیوه زندگی روستایی، می‌توانند شیوه‌های متفاوتی داشته باشند. به عبارتی واکنش‌ها در برابر اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی روستایی را در سه دیدگاه می‌توان تحلیل کرد (نجاززاده، ۱۳۹۱: ۱۵۵):

۱. تفاوت و تقابل در سبک زندگی

بر اساس این دیدگاه که منطبق با نگاه جهانی سازی می‌باشد، می‌توان در زمینه سبک زندگی، به تقابل شیوه زندگی روستایی با شیوه زندگی شهری اشاره کرد. در این دیدگاه، عمدتاً تأکید بر روستاگرایی در سبک زندگی بدون تغییر است و از هر جنبه، سبک زندگی روستایی کامل فرض می‌شود که می‌تواند نیازهای انسان امروزی را پاسخ دهد.

۲. ادغام یا هضم در سبک زندگی

این دیدگاه مبتنی بر برتری سبک زندگی شهری به لحاظ استفاده از شیوه‌های جدید می‌باشد. به عبارت دیگر، شهرگرایی در سبک زندگی منجر به حذف کامل سبک زندگی روستایی می‌شود. بر اساس این دیدگاه، سبک زندگی شهری، آرمان حیات بشری است که نتیجه آن، حرکت زندگی روستایی به سوی شهری شدن می‌باشد.

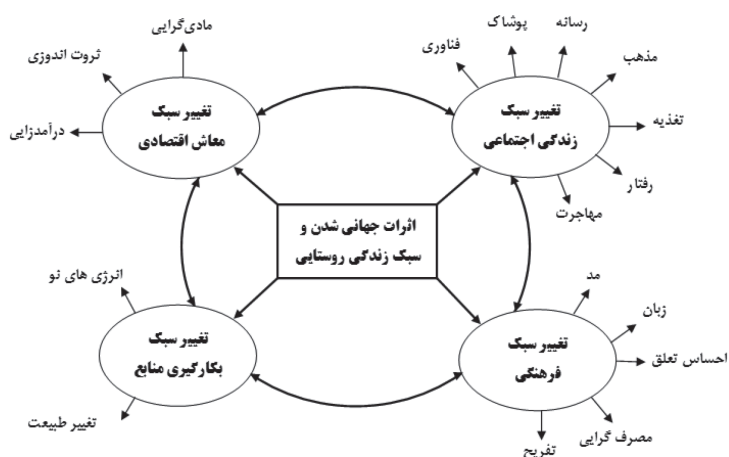
۳. درآمیختگی یا پیوند در سبک زندگی

در این دیدگاه که عمدتاً بر مبنای جهانی محلی شدن استوار است، می‌توان گفت هر کدام از سبک‌های زندگی شهری و روستایی دارای قوت‌ها و محدودیت‌هایی می‌باشند. لذا با توجه به پیوندهای فضایی حاصل از جهانی شدن بین مکان‌های شهری و روستایی، می‌توان به تأثیرگذاری متقابل و به عبارتی درآمیختگی سبک زندگی اشاره کرد که در آن بر توانمندی‌ها و نقاط قوت هر کدام از سبک‌های زندگی تأکید می‌شود.

بنابراین، اگر سبک زندگی متشکل از رفتارها و فعالیت‌ها در جریان زندگی فرض شود که در عادت‌ها و رفتارهای عمومی افراد و جوامع تأثیرگذار می‌باشد، لذا می‌توان گفت، با ایجاد تغییرات در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی، سبک زندگی نیز دچار تغییر می‌شود. به عبارت دیگر، اثرات مثبت و منفی جهانی شدن در جنبه‌های مختلف بر سبک زندگی روستاییان که خاص جامعه روستایی است، منجر به تغییر می‌شود و می‌توان

تغییرات سبک زندگی روستایی را به صورت ملموس در تغییر سبک معاش اقتصادی روستاییان، تغییر سبک زندگی اجتماعی، تغییر سبک فرهنگ روستایی و تغییر در سبک استفاده از محیط و منابع محیطی مشاهده کرد (شکل ۲).

شکل ۲. مدل مفهومی اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک زندگی (نگارندگان، ۱۳۹۳)

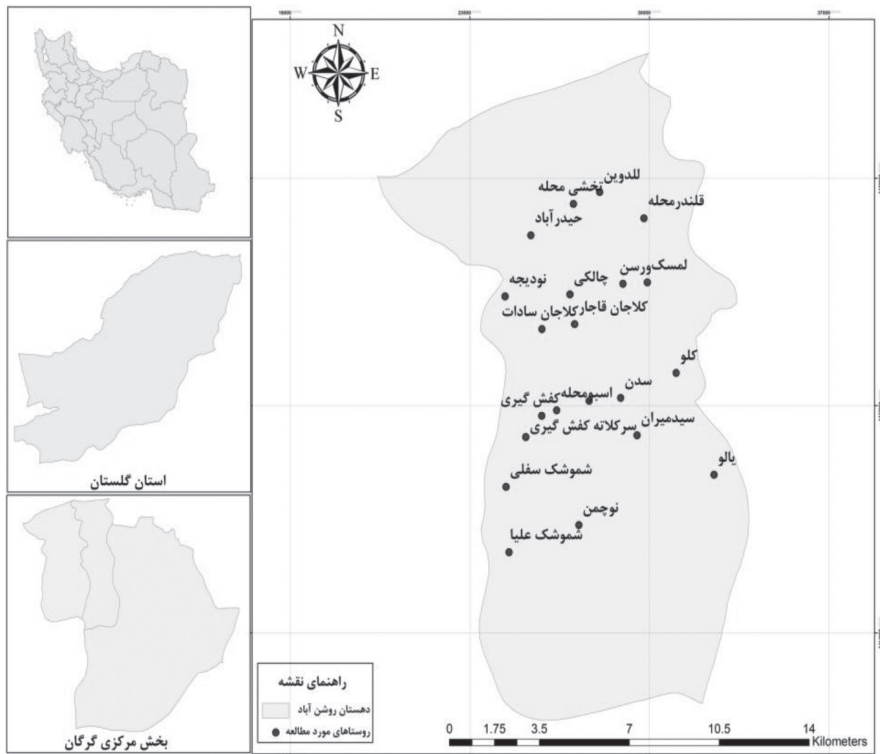
۵. روش تحقیق و محدوده پژوهش

پژوهش حاضر، با هدف کلی بررسی اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی در مناطق روستایی، در سال ۱۳۹۳ انجام شده و از نوع کاربردی و به روش تحلیلی تبیینی است. لذا به طور خاص، روش شناسی مطالعه از جنبه هدف، کاربردی است، زیرا در پی شناخت اثرات جهانی شدن بر کیفیت زندگی روستاییان می باشد که نتایج به دست آمده از آن می تواند راهنمای برنامه ریزان و تصمیم گیرندگان در زمینه تدوین و اجرای برنامه های مناطق روستایی باشد. از جنبه جمع آوری اطلاعات و شناسایی جنبه های تأثیرگذاری جهانی شدن در سبک زندگی، مطالعه از نوع اکتشافی است. به لحاظ توصیف ویژگی های جامعه مورد مطالعه از نوع توصیفی است و از نظر برقراری ارتباط بین جهانی شدن با سبک زندگی روستایی از نوع تحلیلی است. در این پژوهش، به منظور گردآوری اطلاعات از روش های اسنادی و کتابخانه ای و روش های میدانی مشاهده و تکمیل پرسش نامه براساس شاخص های استخراج شده در چارچوب نظری، استفاده شد. لذا با توجه به متغیرهای تحقیق و نیز روش های تجزیه و تحلیل، پرسش نامه مربوطه به صورت پرسش های بسته و باز و همچنین شامل طیف هایی

در قالب طیف لیکرت در مقیاس سنجش اسمی و رتبه‌ای و در برخی از جنبه‌ها، فاصله‌ای تهیه شد و در اختیار نمونه‌ها قرار گرفت. اما با توجه به حجم و گستردگی شاخص‌های مربوط به سبک زندگی به لحاظ رویکردهای کمی و کیفی بودن شاخص‌ها، در چارچوب نظری تلاش شد تا با توجه به ماهیت اثرگذاری جهانی شدن به ساختاربندی شاخص‌های سبک زندگی در مناطق روستایی پرداخته شود. لذا در این مطالعه به منظور ساختاربندی و ایجاد درخت ارزش سبک زندگی در منطقه مورد مطالعه، از روش سلسله‌مراتبی یا درخت مسئله استفاده شد که در سطح اول درخت ارزش، تغییر سبک زندگی قرار گرفته است.

در سطح دوم، به چهار مؤلفه اصلی سبک معاش اقتصادی، سبک زندگی اجتماعی، سبک فرهنگی و سبک به‌کارگیری منابع تقسیم شده است. در سطح سوم، هرکدام از مؤلفه‌ها به جزء شاخص‌های سازنده خودشان تقسیم شده‌اند. در این مدل، سطح پایانی درخت ارزش که قابل اندازه‌گیری است، مطرح شده است. شیوه کمی کردن این شاخص‌ها با استفاده از روش مستقیم پرسش‌نامه بوده است که در آن گویه‌ها سنجش بومی شده‌اند. بنابراین، در این پژوهش با مطالعه مناطق روستایی منطقه مورد مطالعه در نهایت ۴ مؤلفه سبک معاش اقتصادی، سبک زندگی اجتماعی، سبک فرهنگی و سبک به‌کارگیری منابع و ۱۷ شاخص به صورت غربال‌زنی به عنوان شاخص‌های سبک زندگی از میان طیف گسترده‌ای از شاخص‌ها انتخاب شده است. بنابراین متغیر مستقل تحقیق، جهانی شدن و متغیر وابسته، سبک زندگی می‌باشد. ابزار اندازه‌گیری نیز پرسش‌نامه محقق ساخته است. روایی صوری^۱ پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان^۲ دانشگاهی مورد تأیید قرار گرفت. مطالعه راهنما^۳ در منطقه مشابه جامعه آماری در سطح خانوار روستایی با تعداد ۳۰ پرسش‌نامه انجام شد و با داده‌های به دست آمده و استفاده از فرمول ویژه کرونباخ آلفا در نرم‌افزار SPSS، پایایی^۴ بخش‌های مختلف پرسش‌نامه تحقیق ۰/۷۷ الی ۰/۸۳ به دست آمد. جامعه آماری تحقیق به صورت تمام‌شماری و شامل روستاییان ۲۴ نقطه روستایی در دهستان روشن‌آباد شهرستان گرگان است (شکل شماره ۳)، زیرا این محدوده روستایی به دلیل قرار گرفتن در حاشیه یکی از شهرهای بزرگ و مرکز استان، تحت تأثیر روندهای جهانی شدن به واسطه ارتباط با جامعه شهری است.

1. Face Validity
2. Panel of Expert
3. Pilot Study
4. Reliability

شکل ۳. موقعیت جغرافیایی روستاهای مورد مطالعه در سطح منطقه

برای نمونه‌گیری در منطقه مورد مطالعه از فرمول کوکران با احتمال ۹۵ درصد استفاده شد که نتیجه آن برابر با ۳۶۵ خانوار نمونه بود و برای توزیع تعداد نمونه‌ها بین روستاهای نمونه نیز به صورت برقراری تناسب عمل شده است. همچنین برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری کی دو و رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

۶. نتایج و یافته‌ها

توصیف یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که نمونه آماری مورد مطالعه برحسب گروه سنی، در محدوده سنی ۱۵ تا ۷۵ سال، و بیشترین تعداد نمونه در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال قرار دارند (۴۲/۲ درصد). بررسی وضعیت تأهل نیز نشان داد ۶۳/۶۲ درصد، متأهل و ۳۶/۳۷ درصد در تحقیق حاضر مجرد هستند. از بین نمونه‌های مورد مطالعه، ۳/۸۱ درصد افراد را مردان و ۷/۱۸ درصد

را نیز زنان تشکیل می‌دهند. همچنین یافته‌های توصیفی نشان می‌دهد که نمونه‌های آماری مورد مطالعه، ۳۱/۱ درصد بی‌سواد هستند و ۱۶/۸۹ درصد با آموزش نهضت سوادآموزی، توانایی خواندن و نوشتن دارند، ۱۸/۴۷ درصد در مقطع ابتدایی تحصیل کرده‌اند، ۱۳/۶۸ درصد در مقطع راهنمایی و ۱۲/۰۵ درصد در مقطع متوسطه تحصیل کرده‌اند. همچنین ۵/۷۸ درصد نیز مدرک دیپلم و بالاتر دارند. با توجه به این اطلاعات، می‌توان گفت ۶۷/۴۶ درصد از نمونه آماری مورد مطالعه، تحصیلات قابل توجهی ندارند و بی‌سواد و کم‌سواد هستند.

روستاییان در شرایط واقعی خود، تغییرات عمیقی را در محیط‌های روستایی از جنبه‌های مختلف، نسبت به گذشته نه چندان دور احساس می‌کنند؛ این تغییرات می‌تواند در قالب موارد مختلفی مانند تغییر در روابط شهر و روستا، توسعه تکنولوژیکی و... قابل تحلیل باشد. اما نکته مهم‌تر اینکه همه این تغییرات را می‌توان در قالب نفوذ فرایندهای جهانی به محیط‌های روستایی نیز بررسی کرد (وثوقی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۴). در این راستا، همان‌گونه که در چارچوب نظری مطالعه نیز اشاره شد، فرایندهای جهانی شدن می‌توانند از جنبه‌های مختلف بر سبک زندگی افراد اجتماعات محلی مانند روستاییان تأثیرگذار بوده و منجر به تغییر در سبک زندگی آنها شود. لذا بر این اساس در ادامه به بررسی اثرات فرایند جهانی شدن بر تغییر سبک زندگی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مصرف منابع از طریق آزمون آماری کی دو پرداخته می‌شود.

۱-۶. دیدگاه روستاییان در مورد جهانی شدن

در این بخش، نگرش روستاییان نسبت به اثرات جهانی شدن در قالب گویه‌هایی به عنوان نمادهای عینی جهانی شدن در روستاها مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج به دست آمده از آزمون کی دو نشان می‌دهد، اثرات جهانی شدن در زمینه همه گویه‌های دوازده‌گانه مورد بررسی، از دیدگاه نمونه‌های مطالعه شده مورد تأیید است، زیرا سطح معناداری به دست آمده برای همه گویه‌ها کمتر از آلفا ۰/۰۵ می‌باشد. بررسی میانگین‌ها نیز نشان‌دهنده این است که شدت تغییرات در قالب طیف لیکرت، بالاتر از حد متوسط است که گویای احساس بالای تغییرات و در نتیجه نفوذ فرایندهای جهانی شدن در روستاها می‌باشد؛ به گونه‌ای که از میان گویه‌های بررسی شده به عنوان نمود جهانی شدن در محیط‌های روستایی، بیشترین میزان میانگین، متعلق به گویه «تغییر در نگرش جوانان نسبت به زندگی در روستا» است که برابر با امتیاز میانگینی ۴/۹۵ می‌باشد (جدول ۱).

جدول ۱. اثرات جهانی شدن از نگاه پاسخ‌گویان

ردیف	گویه	درصد افراد پاسخ‌گو					سطح معناداری
		کمی	کمی	نسبت	نقد	کیفی	
۰/۰۰	توسعه صنعتی و تأثیر آن بر تولید روستا	۴/۷	۷	۱۴	۲۹/۱	۴۵/۳	۴/۲۳
۰/۰۰	تغییر در نگرش جوانان نسبت به زندگی در روستا	۰	۶/۷	۸/۹	۳۳/۳	۵۱/۱	۴/۹۵
۰/۰۰	افزایش سرعت تغییرات در محیط‌های پیرامون	۰	۴/۲	۶/۳	۳۵/۴	۵۴/۲	۴/۰۸
۰/۰۰	توسعه شرایط زندگی شهری در محیط‌های روستایی	۰/۴	۴/۴	۱۷/۷	۱۹/۷	۵۷/۸	۴/۳۵
۰/۰۰	افزایش نقش فناوری‌ها در زندگی روزمره روستاییان	۴/۷	۷	۱۴	۲۰/۹	۵۳/۵	۴/۶۷
۰/۰۰	افزایش سطح آگاهی در محیط‌های روستایی	۰/۹	۴/۱	۱۱/۶	۳۱/۷	۵۱/۸	۴/۳۹
۰/۰۰	کاهش وابستگی روستاییان به محیط روستا	۲/۵	۹/۱	۱۳/۳	۳۸/۲	۳۶/۹	۴/۵۰
۰/۰۰	افزایش سطح ارتباطات اجتماعی با فضاهای خارج از روستا	۱/۶	۸/۲	۱۱/۶	۳۹/۰	۳۹/۸	۴/۲۱
۰/۰۰	کاهش سطح خوداتکایی جامعه محلی	۱۰/۱	۱۹/۳	۲۲/۲	۲۲/۲	۲۶/۲	۳/۵۸
۰/۰۰	غلبه جنبه مصرف بر تولید در زندگی روزانه	۷/۱	۱۶/۷	۱۶/۷	۳۱	۲۸/۶	۴/۰۱
۰/۰۰	کم‌رنگ شدن آداب و رسوم بومی در سطح محلی	۶/۵	۸/۷	۶/۵	۳۲/۶	۴۵/۷	۴/۵۷
۰/۰۰	تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی و شکل‌گیری فعالیت‌های جدید	۱/۲	۴/۸	۹/۶	۲۵/۳	۵۹/۰	۴/۳۴

سطح معناداری

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

۲-۶. اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک معاش اقتصادی روستاییان

در این مطالعه اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک معاش اقتصادی روستاییان در قالب سه شاخص اصلی مادی‌گرایی (با ۵ گویه)، ثروت‌اندوزی (با ۴ گویه) و درآمدزایی (با ۴ گویه) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده در همه گویه‌ها نشان‌دهنده این نکته است که سطح معناداری کمتر از آلفا ۰/۰۵ می‌باشد و لذا جهانی شدن در زمینه اقتصادی از نظر جامعه مورد مطالعه، تغییر ایجاد کرده است. به گونه‌ای که مجموع میانگین‌های شاخص‌ها نیز به دلیل بالاتر از حد متوسط (۳) بودن، تأییدکننده این موضوع است (جدول ۲).

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۷۳

اثرات جهانی شدن بر
تغییرات سبک زندگی ...

جدول ۲. اثرات جهانی شدن بر سبک معاش اقتصادی روستاییان از نگاه پاسخ‌گویان

سطح معناداری	میانگین رتبه‌ای (برحسب گویه و بعد متغیر)	درصد افراد پاسخگو					تغییر سبک معاش اقتصادی	
		بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم		
۰/۰۰	۳/۳۴	۲/۹	۲۰/۵	۵۳/۴	۱۶/۸	۶/۴	۲/۹	وابستگی به مادیات در زندگی
۰/۰۰		۳/۱	۱۸/۷	۴۶/۵	۲۱/۵	۱۱/۲	۲/۱	گرایش به افزایش وسایل غیرضروری زندگی
۰/۰۰		۳/۱	۱۴/۶	۳۱/۷	۳۱/۵	۱۳/۲	۹	برتر دانستن پول در برابر همه چیز
۰/۰۰		۴/۵	۱۷/۱	۲۸/۷	۳۷/۴	۱۰/۳	۶/۵	تجمل‌پرستی در امور زندگی
۰/۰۰		۳/۱	۲۰/۱	۳۴/۱	۲۷/۳	۱۲/۴	۶/۱	گرایش به داشتن کالاها و ابزارها تکراری (ماشین، خانه و...)
۰/۰۰	۳/۳۲	۴/۳	۱۰/۱	۴۱/۶	۳۴/۳	۹/۷	۴/۳	جمع‌آوری ثروت
۰/۰۰		۲/۶	۱۱/۴	۱۶/۷	۱۲/۴	۳۱/۹	۲۷/۶	تلاش برای کسب ثروت از طریق شیوه‌های نامتعارف
۰/۰۰		۲/۸	۱۵/۷	۴۳/۸	۳۱/۳	۶/۴	۲/۸	قانع نبودن به حد معقول ثروت در زندگی
۰/۰۰		۳/۶	۱۸/۶	۴۱/۶	۳۱/۸	۵/۴	۱/۶	حساس بودن به مناسبات مالی
۰/۰۰	۳/۷	۳/۲	۱۰/۹	۴۹/۷	۲۸/۴	۷/۸	۳/۲	نگاه پولی به همه فعالیت‌ها و مناسبات
۰/۰۰		۳/۱	۱۶/۸	۳۶/۸	۳۴/۹	۸/۴	۳/۱	تلاش برای داشتن چندین شغل
۰/۰۰		۴/۷	۸/۴	۳۹/۱	۳۳/۷	۱۲/۱	۶/۷	گرایش به فعالیت‌های درآمدزا
۰/۰۰		۳/۸	۴/۶	۳۴/۶	۳۷/۵	۱۶/۵	۶/۸	در نظر داشتن میزان سود پیش از انجام فعالیت‌ها
۳/۴۵	میانگین کل							

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

از نتایج به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که به دلیل تغییرات ایجاد شده در محیط‌های روستایی از طریق ورود نمودهای جهانی شدن، تغییراتی در سبک معاش اقتصادی روستاییان ایجاد شده است. لذا می‌توان گفت نشانه‌هایی از شهرگرایی در سبک زندگی اقتصادی روستاییان مشاهده می‌شود.

۳-۶. اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان

در مورد اثرات جهانی شدن در بعد تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان به طور کلی ۷ شاخص در قالب ۲۶ گویه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده از آزمون کی دو نشان می‌دهد که در

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۷۴

دوره هفتم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۴

همه گویه‌ها، سطح معناداری به دست آمده پایین‌تر از آلفا ۰/۰۵ بوده و گویای اثرات جهانی شدن در تغییر سبک زندگی اجتماعی روستاییان است. همچنین بررسی میانگین‌های به دست آمده نیز نشان می‌دهد که در اغلب گویه‌ها، میانگین بالاتر از حد متوسط (۳) می‌باشد. بیشتر سطح میانگین در زمینه تغییرات در سبک زندگی اجتماعی روستاییان متعلق به گویه «گرایش به لباس‌هایی با طرح‌های خارجی» با میانگین ۳/۸۷ بوده و کمترین آن نیز متعلق به گویه «علاقه مندی به غذاهای رستورانی» با امتیاز میانگینی ۲/۱۰ است (جدول ۳).

جدول ۳. اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی اجتماعی روستاییان از نگاه پاسخ‌گویان

سطح معناداری	پایه‌های آماری (برحسب گویه و بعد مثبت)	درصد افراد پاسخگو					تغییر سبک زندگی اجتماعی		
		بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم			
۰/۰۰	۳/۲۹	۳۱۰	۲۹/۴	۱۸/۱	۲۳/۴	۲۲/۴	۶/۷	گرایش به عضویت در شبکه‌های اجتماعی بین جوانان	تغییرات فرهنگی
۰/۰۰		۳/۶۵	۴۰/۵	۳۲/۴	۱۷/۱	۷/۹	۲/۱	وابستگی بیش از حد به موبایل	
۰/۰۰		۲/۸۴	۱۰/۳	۲۴/۱	۳۱/۴	۲۴/۹	۹/۳	گذران اوقات فراغت در بین نوجوانان و جوانان با اینترنت	
۰/۰۰		۳/۲۴	۳۰/۲	۳۹/۴	۲۱/۸	۶/۷	۱/۹	جایگزینی بازی‌های الکترونیکی در برابر بازی‌های بومی	
۰/۰۰		۳/۱۶	۲۴/۹	۲۳/۲	۳۲/۴	۱۷/۴	۲/۱	استفاده از کامپیوتر در بین جوانان	
۰/۰۰	۳/۴۹	۳/۸۷	۳۹/۱	۳۰/۴	۲۷/۱	۳/۴	۰	گرایش به لباس‌های با طرح‌های خارجی	تغییرات پوششی
۰/۰۰		۳/۲۴	۱۸/۵	۳۴/۵	۲۹/۷	۱۳/۷	۳/۶	افزایش مصرف مواد آرایشی بهداشتی در بین جوانان	
۰/۰۰		۳/۵۱	۳۸/۲	۳۶/۵	۱۲/۹	۱۰	۲/۴	ارجحیت دادن به مارک‌های خارجی در پوشاک	
۰/۰۰		۳/۳۴	۳۲/۴	۲۷/۹	۲۸/۳	۸	۳/۴	علاقه پایین جوانان به مدل‌های پوشش بومی و محلی	
۰/۰۰	۳/۳۶	۳/۷۷	۳۷/۱	۳۰/۳	۲۲/۱	۷/۱	۳/۴	علاقه مندی به استفاده از ماهواره	تغییرات رسانه‌ها
۰/۰۰		۳/۱۰	۱۸/۱	۲۷/۷	۲۹/۴	۱۶/۴	۸/۴	استفاده از موسیقی‌های جدید به جای موسیقی‌های بومی و محلی	
۰/۰۰		۳/۲۱	۱۱/۲	۵۳/۴	۳۲/۱	۲/۸	۰/۴	گرایش به دیدن فیلم‌های خارجی	
۰/۰۰	۳/۲	۲/۸۹	۱۰/۳	۲۷/۲	۴۳/۱	۱۶/۲	۳/۲	میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم مذهبی	تغییرات مذهبی
۰/۰۰		۳/۲۸	۲۷/۱	۳۸/۴	۲۴/۳	۸/۴	۱/۸	میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم فاتحه‌خوانی	
۰/۰۰		۳/۴۸	۳۱/۵	۳۵/۷	۲۱	۹/۱	۲/۷	میزان گرایش روستاییان به شرکت در مراسم مولودی‌خوانی	
۰/۰۰	۳/۳	۲/۱۵	۹/۷	۱۹/۷	۳۱/۲	۲۴/۸	۱۴/۶	علاقه به استفاده از غذاهای آماده	تغییرات تغذیه‌ای
۰/۰۰		۲/۱۰	۳/۴	۸/۷	۳۲/۲	۳۱/۴	۲۴/۳	علاقه مندی به غذاهای رستورانی	
۰/۰۰		۲/۲۵	۱۶/۱	۴۵/۸	۳۵/۳	۲/۴	۰/۴	میزان آشنایی با غذاهای خارجی	
۰/۰۰		۲/۹۸	۱۶/۵	۲۸/۹	۳۹/۸	۱۱/۲	۳/۶	میزان استفاده از خوراکی‌ها (پفک، چیپس ...)	

ادامه جدول ۳. اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی اجتماعی روستاییان از نگاه پاسخ‌گویان

سطح معناداری	میانگین رتبه‌های (بر حسب گویه و بعد منفی)	درصد افراد پاسخگو					تغییر سبک زندگی اجتماعی	تفسیر	
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم			
۰/۰۰	۳/۶۹	۳۸/۶	۲۷/۴	۱۹/۵	۹/۴	۵/۱	علاقه‌مندی به انجام فعالیت‌های فردی	تغییر مثبت	
۰/۰۰		۳/۶۸	۲۷/۹	۲۳/۷	۲۲/۴	۱۷/۶	۸/۴		کم بودن میزان ارتباطات خانوادگی
۰/۰۰		۳/۶۳	۳۸/۷	۳۴/۶	۱۷/۶	۶/۴	۲/۷		درون‌گرایی افراد روستا در مناسبات اجتماعی
۰/۰۰	۳/۳۸	۳/۴۲	۳۶/۱	۳۴/۱	۱۷/۵	۷/۴	۴/۹	افزایش ارتباط افراد روستا با شهر	تغییر مثبت
۰/۰۰		۳/۱۲	۱۶/۷	۳۴/۸	۲۷/۹	۱۳/۹	۶/۷	علاقه‌مندی روستاییان به افزایش زمان ماندن در شهر	
۰/۰۰		۳/۶۲	۴۲/۲	۳۴/۸	۱۶/۴	۴/۹	۱/۷	علاقه‌مندی روستاییان به زندگی در شهرها بین جوانان	
۰/۰۰		۲/۹۸	۲۴/۷	۲۲/۷	۲۸/۴	۱۶/۴	۷/۸	مهاجرت تعداد قابل‌توجهی از روستاییان به شهرها	
۳/۳۸	مجموع								

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۷۶

دوره هفتم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۴

بررسی نتایج به دست آمده نشان دهنده ایجاد تغییرات قابل توجهی در سبک زندگی اجتماعی در روستاها به دلیل نفوذ نمودهای جهانی شدن در بین جوامع روستایی است که سبب کاهش سطح ویژگی‌ها و تعلقات اجتماعی بومی در بین روستاییان می‌شود که در آینده این امر می‌تواند بیشتر قابل مشاهده باشد.

۴-۶. اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک فرهنگی روستاییان

در مورد تغییرات سبک زندگی فرهنگی در بین روستاییان به دلیل نفوذ فرایندهای جهانی شدن در مناطق روستایی، ۵ شاخص اصلی در قالب ۱۷ گویه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده از آزمون کی دو نشان می‌دهد که سطح معناداری در کلیه گویه‌های مورد بررسی کمتر از آلفا ۰/۰۵ بوده و لذا تغییرات ایجاد شده در سبک فرهنگی روستاییان محسوس می‌باشد. در بین شاخص‌های پنج‌گانه مورد بررسی، بیشترین میانگین متعلق به شاخص مدرگرایی به میزان ۳/۷ و کمترین آن متعلق به شاخص گرایش به تفریح از سوی روستاییان با مقدار میانگینی ۲/۹ است. همچنین از بین گویه‌های مورد بررسی بیشترین میانگین متعلق به گویه‌های «میزان علاقه به استفاده از زبان فارسی در گفتگو» با امتیاز میانگینی ۳/۳۴ و «تغییر ظاهر جوانان به الگوهای خارجی (در مدل مو و...)» با امتیاز میانگینی ۳/۲۷ و کمترین آن متعلق به گویه «به‌کارگیری اصطلاح‌های انگلیسی در صحبت‌ها» با امتیاز میانگینی ۱/۷۲ است (جدول ۴).

جدول ۴. اثرات جهانی شدن بر سبک زندگی فرهنگی روستاییان از نگاه پاسخ‌گویان

سطح معناداری	میانگین رتبه‌های (برحسب گویه و بعد متغیر)	درصد افراد پاسخگو					تغییر سبک فرهنگی		
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم			
۰/۰۰	۳/۷	۳/۲۷	۲۷/۴	۲۲/۱	۲۷/۴	۱۶/۵	۶/۶	تغییر ظاهر جوانان به الگوهای خارجی (در مدل مو...)	میلگرایی
۰/۰۰		۳/۱۴	۱۶	۳۴	۲۷/۶	۱۴/۲	۸/۲	پیگیری مدل‌های جدید در زمینه‌های مختلف توسط جوانان	
۰/۰۰		۳/۱۹	۳۸/۲	۲۶/۹	۲۶/۵	۱۰	۲/۴	استفاده از سبک‌های شهری دکوراسیون در داخل منازل روستایی	
۰/۰۰		۳/۰۱	۶/۸	۳۰/۵	۴۴/۶	۱۲/۴	۵/۶	تغییر نمای ساختمان‌های مسکونی به الگوهای شهری	
۰/۰۰	۳/۱	۳/۲۰	۱۰/۸	۳۷/۸	۴۱/۴	۸/۶	۱/۶	کاهش علاقه‌مندی جوانان به استفاده از زبان‌های محلی	تغییر زبان
۰/۰۰		۳/۳۴	۹/۶	۲۹/۳	۵۱/۴	۸/۵	۱/۲	میزان علاقه به استفاده از زبان فارسی در گفتگو	
۰/۰۰		۱/۷۲	۴/۶	۱۱/۵	۲۷/۳	۲۲/۴	۳۴/۲	به‌کارگیری اصطلاح‌های انگلیسی در صحبت‌ها	
۰/۰۰		۲/۷	۱۲/۱	۲۲/۴	۳۴/۶	۱۸/۴	۱۲/۵	علاقه به یادگیری زبان انگلیسی در بین نوجوانان و جوانان تحصیل‌کرده روستایی	
۰/۰۰	۳/۶	۳/۰۱	۱۲/۸	۱۶/۱	۳۸/۹	۱۸/۲	۱۴	استفاده از مواد غذایی آماده و فروشگاه‌های در منزل	مصرف گرایش
۰/۰۰		۳/۰۴	۱۵	۲۲/۶	۳۴/۹	۱۷/۱	۱۰/۴	اعتقاد به هزینه‌بر بودن تولید نسبت به خرید	
۰/۰۰		۲/۹۱	۱۳/۵	۱۴/۲	۳۲/۴	۲۴/۸	۱۵/۱	گرایش کم به تولید خانگی مواد اولیه خوراکی	
۰/۰۰		۳/۱	۱۳/۱	۳۴/۸	۳۱	۱۲/۴	۸/۷	اعتقاد به افزایش تنوع در مصرف کالاهای آماده	
۰/۰۰	۲/۹	۲/۴	۴/۷	۱۲/۶	۲۲/۹	۳۱/۴	۲۸/۴	رفتن به پارک‌ها یا فضاهای سبز برای تفریح در روستاها	تغییر تفریح (رنگ)
۰/۰۰		۲/۱۲	۱/۸	۱۷	۲۲/۴	۲۷/۶	۳۱/۲	انجام مسافرت‌های تفریحی سالانه خارج از روستا	
۰/۰۰	۳/۴	۳/۱۰	۳/۰۱	۲۲/۳	۳۱/۷	۱۲/۴	۳/۵	روستاها را محل مناسبی برای زندگی ندانستن	احساس تعلیق
۰/۰۰		۳/۰۶	۲۱/۵	۲۲/۴	۳۱/۸	۱۹/۷	۴/۶	تشویق نکردن دیگران برای مسافرت به روستا و یا زندگی در روستا	
۰/۰۰		۳/۳۲	۲/۶	۱۵/۴	۳۱/۵	۲۷/۹	۲۲/۶	مهم نبودن آبادانی روستا	
۲/۸۶		مجموع							

۵-۶. اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک به‌کارگیری منابع روستایی

روستاییان به دلیل ارتباطی که با محیط و به‌کارگیری منابع محیطی دارند، شیوه‌های ارتباط آنها با محیط می‌تواند در پایداری و سلامت محیطی روستاها مؤثر باشد. بر این اساس، تغییر در شیوه و سبک بهره‌گیری از منابع محیطی در روستاها می‌تواند یکی از جنبه‌های بسیار مهم تغییرات روستایی در فرایند جهانی شدن باشد. لذا در این مورد از ۲ شاخص اساسی در قالب ۷ گویه برای بررسی تغییرات در سبک به‌کارگیری منابع، استفاده شده است. نتایج به‌دست آمده از آزمون کای دو نشان می‌دهد که در همه متغیرها، سطح معناداری به‌دست آمده نشان‌دهنده ایجاد

تغییرات است، به گونه‌ای که سطح معناداری کمتر از آلفا ۰/۰۵ می‌باشد و در زمینه استفاده از انرژی و سوخت‌های جدید در بین روستاییان، و همچنین در محیط طبیعی روستاییان نسبت به گذشته به واسطه فعالیت‌های انسانی تغییراتی ایجاد شده است (جدول ۵).

جدول ۵. اثرات جهانی شدن بر تغییر سبک به‌کارگیری منابع روستایی از نگاه پاسخ‌گویان

سطح معناداری	میانگین رتبه‌ای (برحسب گویه و بعد متغیر)	درصد افراد پاسخ‌گو					تغییر سبک به‌کارگیری منابع	
		بسی زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسی کم		
۰/۰۰	۲/۹۶	۲/۶۳	۱۳/۶	۱۶/۷	۳۲/۵	۲۴/۸	۱۲/۴	استفاده از گاز در پخت و پزها
۰/۰۰		۳/۰۱	۱۴	۱۲/۹	۳۶/۸	۱۹/۷	۱۶/۶	کاهش استفاده از هیزم در گرمای منزل
۰/۰۰		۳/۲۴	۳۱/۶	۲۶/۴	۲۱/۷	۱۶/۸	۳/۵	افزایش مصرف بنزین روزانه نسبت به گذشته (۱۰ سال قبل)
۰/۰۰	۳/۱۴	۳/۰۸	۲۸/۱	۴۵	۲۴/۱	۲/۴	۰/۴	تخریب منابع طبیعی برای ایجاد زیرساخت‌ها
۰/۰۰		۳/۰۴	۲۷/۲	۳۲/۶	۲۴	۱۲/۸	۳/۴	کاهش ملموس تعداد جانوران در محیط روستا نسبت به گذشته
۰/۰۰		۳/۲۲	۳۲/۹	۳۳/۴	۲۳/۲	۹/۴	۱/۱	استفاده از کودهای شیمیایی و آفت‌کش‌ها در کشاورزی
۰/۰۰		۳/۲۳	۱۹/۳	۴۰/۲	۲۷/۳	۱۰/۴	۲/۸	افزایش تغییر کاربری‌های باغی به کاربری‌های مسکونی
۳/۰۵		مجموع						

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

۶-۶. اثرگذاری جهانی شدن بر سبک زندگی روستاییان

برای بررسی میزان اثرگذاری جهانی شدن بر متغیر سبک زندگی روستاییان در ابعاد چهارگانه مورد بررسی، از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است، زیرا از این طریق سهم تغییر در سبک زندگی روستاییان در قالب شاخص‌ها مشخص می‌شود.

۶-۶-۱. اثرات جهانی شدن روستاها بر سبک زندگی اقتصادی روستاییان

بر این اساس، مقدار ضریب تعیین، برابر ۰/۶۲۴ است که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل ۶۲ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. در جدول ۶، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار سطح معناداری از ۰/۰۱ کوچک‌تر است؛ بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد می‌شود، لذا مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی دار است (جدول ۶).

جدول ۶. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون (ANOVA)

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
۱	۶/۴۲۵	۳	۱/۲۴۸	۱۴/۲۱۴	۰/۰۰۰ (a)
	۱۷/۳۲۴	۳۶۱	۰/۰۸۱		
	۲۵/۰۱۴	۳۶۴			
متغیر مستقل: جهانی شدن			متغیر وابسته: سبک زندگی اقتصادی		

با توجه به نتایج به دست آمده مشاهده می شود که برای تمام متغیرها مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است، لذا فرایندهای جهانی شدن در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر تغییر سبک زندگی اقتصادی روستاییان تأثیرگذار بوده است؛ به گونه ای که، می توان گفت در بین ۳ شاخص مورد بررسی، شاخص ثروت اندوزی (با ضریب بتای ۰/۳۲۴) بیشترین تغییر را در بین شاخص های سبک زندگی اقتصادی روستاها داشته است (جدول ۷).

جدول ۷. بررسی اثرگذاری جهانی شدن روستاها بر سبک زندگی اقتصادی روستاییان

سطح معناداری	آماره t	ضریب استاندارد (بتا)	برآورد پارامترها		متغیرهای مستقل
			مقدار	انحراف معیار	
۰/۰۰۰	۵/۳۲۵	-	۰/۲۳۸	۱/۲۱۴	مقدار ثابت*
۰/۰۰۲	۳/۱۴۷	۰/۲۴۷	۰/۰۱۵	۰/۰۶۱	مادی گرایی
۰/۰۰۰	۴/۶۲۴	۰/۳۲۴	۰/۰۳۱	۰/۰۵۴	ثروت اندوزی
۰/۰۰۱	۶/۴۱۳	۰/۲۱۴	۰/۰۲۷	۰/۳۲۸	درآمدزایی

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۳

۲-۶-۶. اثرات جهانی شدن روستا بر سبک زندگی اجتماعی روستاییان

در این مرحله، مقدار ضریب تعیین، برابر ۰/۶۷۳ است که نشان می دهد متغیرهای ۶۷ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می کند. در جدول شماره (۸)، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون، گزارش شده است. سطح معناداری از ۰/۰۱ کوچک تر است. بنابراین فرضیه صفر آزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد می شود، لذا مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی دار است (جدول ۸).

جدول ۸. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون (ANOVA)

سطح معناداری Sig.	F	میانگین مربعات	درجه آزادی df	مجموع مربعات	Model
۰(a)/۰۰۰	۵/۸۵۷	۰/۶۲۴	۷	۳/۴۲۸	اثر رگرسیونی
		۰/۰۶۹	۳۵۷	۱۷/۴۹۶	باقیمانده
			۳۶۴	۲۲/۴۲۸	کل
متغیر وابسته: سبک زندگی اجتماعی			متغیر مستقل: جهانی شدن		

با توجه به نتیجه به دست آمده مشاهده می شود که برای کلیه شاخص ها مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا جهانی شدن در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر سبک زندگی اجتماعی روستاییان تأثیرگذار بوده است و می توان گفت در بین شاخص های سبک زندگی اجتماعی روستاییان، شاخص تغییر پوشاک (با ضریب بتای ۰/۱۸۱) بیشترین تغییر را در بین شاخص های سبک زندگی اجتماعی روستاییان داشته است (جدول ۹).

جدول ۹. بررسی اثرگذاری جهانی شدن بر سبک زندگی اجتماعی روستاییان

سطح معناداری	آماره t	ضریب استاندارد (بتا)	برآورد پارامترها		متغیرهای مستقل
			انحراف معیار	مقدار	
۰/۰۰۰	۸/۴۵۷	-	۰/۲۱۴	۲/۱۲۴	مقدار ثابت*
۰/۰۱۰	۱/۲۴۱	۰/۰۸۴	۰/۰۲۶	۰/۰۶۴	به کارگیری فناوری
۰/۰۰۰	۱/۵۴۲	۰/۱۸۱	۰/۰۳۸	۰/۰۴۵	تغییر پوشاک
۰/۰۰۳	۱/۴۱۲	۰/۱۴۲	۰/۰۳۱	۰/۰۷۴	تأثیر رسانه ها
۰/۰۰۱	۱/۷۴۶	۰/۱۰۲	۰/۰۳۸	۰/۰۸۷	کاهش سطح مذهب
۰/۰۳۲	۰/۵۲۴	۰/۰۳۴	۰/۰۲۴	۰/۰۵۴	تغییر الگوی تغذیه
۰/۰۰۷	۰/۶۳۴	۰/۱۶۷	۰/۰۲۶	۰/۰۶۴	تغییر رفتار
۰/۰۱۴	۱/۵۲۴	۰/۱۲۲	۰/۰۲۷	۰/۰۴۶	تمایل به مهاجرت

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۳

۳-۶-۶. اثرات جهانی شدن روستاها بر تغییر سبک فرهنگی زندگی روستاییان

در این بخش مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۷۱۳ است که نشان می دهد متغیرهای مستقل ۷۱ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می کنند. در جدول شماره (۱۰)، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشرو سطح معناداری رگرسیون، گزارش شده است. مقدار سطح

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۸۰

دوره هفتم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۴

معناداری برابر ۰/۰۰۰ می باشد که از ۰/۰۵ کوچک تر است؛ بنابراین فرضیه صفرآزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد شده و در نتیجه مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی دار است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون (ANOVA)

Model	مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	۲/۲۱۸	۵	۰/۳۵۷	۳/۲۱۵	۰ (a) / ۰۰۰
	۲۶/۷۹۱	۳۵۹	۰/۱۱۹		
	۳۲/۰۷۴	۳۶۴			
متغیر مستقل: جهانی شدن		متغیر وابسته: سبک زندگی فرهنگی			

در جدول زیر، برای هر یک از پارامترهای مدل رگرسیون، مقادیر برآورد پارامترها، انحراف معیار، برآورد پارامترهای مدل رگرسیون استاندارد شده، آماره آزمون و سطح معنی داری، گزارش شده است. با توجه به نتیجه به دست آمده مشاهده می شود که برای کلیه شاخص ها مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا جهانی شدن در محیط روستای مورد مطالعه، بر سبک زندگی روستاییان تأثیرگذار بوده است. بنابراین، می توان گفت در بین شاخص های سبک زندگی روستاییان، در شاخص مدگرایی (با ضریب بتای ۰/۱۷۵) بیشترین تغییر مشاهده می شود (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. بررسی اثرگذاری جهانی شدن روستاها بر تغییر سبک زندگی روستاییان

سطح معناداری	آماره t	ضریب استاندارد (بتا)	برآورد پارامترها		متغیرهای مستقل
			انحراف معیار	مقدار	
۰/۰۰۰	۲۴۵/۸	-	۲۳۴/۰	۲/۳۵۷	مقدار ثابت*
۰/۰۰۰	۲/۷۱۲	۰/۱۷۵	۰/۰۳۱	۰/۰۶۴	مدگرایی
۰/۰۲۴	۰/۶۳۴	۰/۰۹۷	۰/۰۲۱	۰/۰۳۴	زیان
۰/۰۰۱	۱/۱۴۲	۰/۱۴۲	۰/۰۲۸	۰/۰۴۲	مصرف گرایی
۰/۰۳۱	۰/۶۴۷	۰/۰۶۳	۰/۰۱۸	۰/۰۳۴	تفریح
۰/۰۰۴	۱،۷۴۹	۰/۰۶۷	۰/۰۳۶	۰/۰۶۷	احساس تعلق

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۳

۴-۶. اثرات جهانی شدن روستاها بر تغییر سبک استفاده از منابع محیطی

برای بررسی میزان اثرگذاری جهانی شدن بر متغیر وابسته سبک استفاده از منابع محیطی، از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است. بر این اساس، مقدار ضریب تعیین، برابر ۰/۴۳۲ است که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل ۴۳ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. در جدول ۱۲، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشر و سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار سطح معناداری برابر ۰/۰۰۱ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است؛ بنابراین فرضیه صفرآزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد شده و در نتیجه مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی دار است (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون ANOVA

Model	مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	۲/۱۹۷	۲	۰/۲۵۶	۳/۳۲۸	۰(a)/۰۰۱
	۲۲/۳۲۵	۳۶۲	۰/۰۹۶		
	۲۶/۱۲۹	۳۶۴			
	متغیر مستقل: جهانی شدن		متغیر وابسته: سبک استفاده از منابع محیطی		

بر اساس نتیجه به دست آمده مشاهده می‌شود که برای هر دو شاخص به عنوان متغیر وابسته، مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا جهانی شدن در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر تغییر سبک استفاده از منابع محیطی روستاییان تأثیرگذار بوده است. بنابراین، می‌توان گفت در بین شاخص‌های مورد مطالعه، شاخص تغییر مصرف انرژی (با ضریب بتای ۰/۲۴۱) بیشترین تغییر را به خود دیده است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. بررسی اثرگذاری جهانی شدن روستاها بر تغییر سبک استفاده از منابع محیطی

سطح معناداری	آماره t	ضریب استاندارد (بتا)	برآورد پارامترها		متغیرهای مستقل
			انحراف معیار	مقدار	
۰/۰۰۰	۴/۳۲۴	-	۰/۲۴۷	۲/۳۱۴	مقدار ثابت*
۰/۰۰۰	۱/۳۶۴	۰/۲۴۱	۰/۰۳۰	۰/۰۶۸	تغییر مصرف انرژی
۰/۰۳۴	۰/۱۴۲	۰/۱۲۶	۰/۰۱۴	۰/۰۳۷	تغییر طبیعت

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

۵-۶-۶. اثرات جهانی شدن روستاها بر سبک زندگی روستاییان

برای بررسی میزان اثرگذاری جهانی شدن بر متغیر وابسته سبک زندگی روستاییان در چهار بعد مورد مطالعه از مدل رگرسیون گام به گام استفاده شده است. براین اساس، مقدار ضریب تعیین، برابر ۰/۷۸۱ است که نشان می‌دهد متغیرهای مستقل ۷۸ درصد تغییرات مربوط به متغیر وابسته را تبیین می‌کنند. در جدول ۱۴، مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات، آماره فیشرو سطح معناداری رگرسیون گزارش شده است. مقدار سطح معناداری برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که از ۰/۰۵ کوچک‌تر است؛ بنابراین فرضیه صفرآزمون مبنی بر عدم معنی داری مدل رگرسیون با اطمینان ۹۹ درصد رد شده و در نتیجه مدل رگرسیونی از لحاظ آماری معنی دار است (جدول ۱۴).

جدول ۱۴. مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون (ANOVA)

Model	مجموع مربعات	درجه آزادی df	میانگین مربعات	F	سطح معناداری Sig.
۱	۲/۳۲۵	۴	۰/۳۲۴	۲/۳۲۵	۰(a)/۰۰۰
	۲۶/۱۲۴	۳۶۰	۰/۱۳۴		
	۳۴/۵۲۷	۳۶۴			
متغیر مستقل: جهانی شدن			متغیر وابسته: سبک زندگی روستاییان		

نتیجه به دست آمده نشان می‌دهد که برای هر ۴ بعد به عنوان متغیر وابسته، مقدار سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ است و لذا جهانی شدن در محیط روستاهای مورد مطالعه، بر تغییر سبک زندگی روستاییان تأثیرگذار است. بنابراین، می‌توان گفت در بین شاخص‌های مورد مطالعه، بعد تغییر سبک زندگی اجتماعی (با ضریب بتای ۰/۳۲۸) بیشترین تغییر را به خود دیده است؛ در نتیجه بیشترین تغییرات به وجود آمده در سبک زندگی به واسطه ورود فرایندهای جهانی شدن ابتدا در سبک زندگی اجتماعی روستاییان بوده و سپس در بعد فرهنگی سبک زندگی می‌باشد (جدول ۱۵).

جدول ۱۵. بررسی اثرگذاری جهانی شدن روستاها بر تغییر سبک زندگی

متغیرهای مستقل	برآورد پارامترها		ضریب استاندارد (بتا)	آماره t	سطح معناداری
	مقدار	انحراف معیار			
مقدار ثابت*	۳/۴۲۹	۰/۳۲۵	-	۴/۱۴۲	۰/۰۰۰
سبک معاش اقتصادی	۰/۱۲۷	۰/۰۶۱	۰/۲۴۳	۰/۳۲۴	۰/۰۰۰
سبک زندگی اجتماعی	۰/۱۳۷	۰/۰۲۴	۰/۳۲۸	۰/۱۲۵	۰/۰۰۰
سبک فرهنگ زندگی	۰/۰۹۴	۰/۰۲۷	۰/۲۶۸	۲/۸۵۴	۰/۰۰۰
سبک بکارگیری منابع	۰/۰۵۶	۰/۰۳۵	۰/۱۴۹	۱/۶۴۲	۰/۰۰۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

دلایل غالب بودن تغییرات ناشی از جهانی شدن در محیط‌های روستایی را می‌توان تمایل به تغییر و پیروی جوانان روستایی از سبک زندگی شهری، اثرات رسانه‌های جمعی تصویری مانند تلویزیون، افزایش سطح سواد و... در محیط‌های روستایی دانست.

نتیجه‌گیری

جهانی شدن به منزله درهم تنیدگی و پیوند فزاینده جهان و ساکنان آن با یکدیگر در عرصه‌های مختلف می‌باشد که تمام جنبه‌های زندگی انسانی را دربر گرفته و هم‌شکلی و هم‌رنگی را دنبال می‌کند. در فرایند جهانی شدن به‌عنوان یک پدیده فراگیر، برنامه‌ریزی برای تأثیرگذاری در کنار تأثیرپذیری به‌عنوان یکی از اهداف اصلی دولت‌ها و جوامع است. بنابراین با در نظر داشتن جنبه‌های مثبت و منفی برای جهانی شدن، می‌توان آن را به‌عنوان یک فرصت و تهدید هم‌زمان تلقی کرد که نیازمند تلاش برای استفاده از فرصت‌ها و کاهش تهدیدها است. به همین دلیل، جهانی شدن از طریق ابزارها و شکل‌های گوناگون در جوامع انسانی توسعه یافته و زندگی انسان‌های امروزی را تحت تأثیر خود قرار داده است. لذا جوامع انسانی مختلف نیز برای جلوگیری از انزوای جغرافیایی ناشی از دوری از فرایندهای جهانی، اقدام به انطباق خود با شرایط جهانی کرده‌اند. براین اساس، جهانی شدن از طریق خدمات، ابزارها و کالاهای مختلفی به سطوح پایین و خرد زندگی انسانی منتقل شده و منجر به تغییراتی در شیوه و سبک زندگی بشری شده است. در این بین، روستاها به‌عنوان مکان‌هایی در مقیاس محلی با دارا بودن هویت، فرهنگ، شیوه معیشت و فضاهای زندگی مربوط به خود، به‌طور روزافزونی جهانی می‌شوند. امروزه روستاها در سراسر جهان در معرض تغییرات شدید هستند که یکی از حوزه‌هایی که در آن می‌توان تغییرات حاصل از جهانی شدن را به‌صورت سریع مشاهده کرد، تغییر در سبک زندگی است؛ سبک زندگی که دربرگیرنده کلیه جنبه‌های زندگی جوامع روستایی از اقتصاد گرفته تا شرایط اجتماعی فرهنگی و استفاده از منابع می‌باشد. براین اساس، در این مطالعه با در نظر داشتن ابعاد توسعه پایدار، ابعاد سبک زندگی در نواحی روستایی در چهار بعد اصلی سبک معیشت اقتصادی، سبک زندگی اجتماعی، سبک فرهنگی و سبک به‌کارگیری منابع و یا برخورد با طبیعت دسته‌بندی شده است. برای بررسی اثرات جهانی شدن در محیط‌های روستایی، روستاییان ۲۴ نقطه روستایی دهستان روشن‌آباد در شهرستان گرگان به‌عنوان نمونه انتخاب شدند.

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که اثرات جهانی شدن در زمینه همه‌گویه‌های

۱۸۴

دوره هفتم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۴

دوازده‌گانه موردبررسی، از دیدگاه نمونه‌های مطالعه‌شده مورد تأیید است و از میان گویه‌های بررسی‌شده به‌عنوان نمود جهانی شدن در محیط‌های روستایی، بیشتر میزان میانگین متعلق به گویه «تغییر در نگرش جوانان نسبت به زندگی در روستا» است که برابر با امتیاز میانگینی ۴/۹۵ می‌باشد. در همه گویه‌های مربوط به سبک زندگی اقتصادی، سبک زندگی اجتماعی، سبک زندگی فرهنگی و سبک بهره‌برداری از منابع، معناداری وجود دارد و به‌عبارت دیگر، تغییرات ناشی از جهانی شدن از دیدگاه نمونه‌های مورد مطالعه مشاهده می‌شود. از میان شاخص‌های هفده‌گانه موردبررسی، براساس آزمون رگرسیون مشخص شد که بیشترین تغییر در نتیجه جهانی شدن در شاخص‌های ثروت‌اندوزی (با ضریب بتای ۰/۳۲۴)، تغییر پوشاک (با ضریب بتای ۰/۱۸۱)، مدگرایی (با ضریب بتای ۰/۱۷۵)، و تغییر مصرف انرژی (با ضریب بتای ۰/۲۴۱) مشاهده می‌شود. از بین ابعاد چهارگانه موردبررسی نیز بیشترین تغییرات در بعد سبک زندگی اجتماعی (با ضریب بتای ۰/۳۲۸) به‌واسطه جهانی شدن مشاهده می‌شود که شاید یکی دلایل مهم آن را بتوان جنبه نرم‌افزاری بودن جهانی شدن دانست که نمودهای عینی تغییرات در سبک زندگی نیز عمدتاً در ابعاد اجتماعی و اقتصادی زندگی روستاییان می‌باشد. لذا می‌توان بیان کرد که جهانی شدن در ابعاد مختلف سبک زندگی روستاییان تأثیرگذار بوده و نشانه‌های آن را می‌توان در تغییرات ایجادشده در زمینه‌های مختلف سبک زندگی مانند پوشش، خوراک، استفاده از ابزارهای الکترونیکی و... مشاهده کرد.

نکته مهم این است که تغییرات در سبک زندگی روستایی در وضع موجود در حالت درآمیختگی و بینابینی و گذار از سنت به مدرنیته و حتی در مواردی، پست‌مدرنیته قرار دارد. لذا می‌توان با توجه به نتایج به‌دست‌آمده پیشنهادهایی را به این صورت ارائه کرد که: در فرایند جهانی شدن لازم است که پتانسیل‌ها و نقاط قوت روستاها برای عرضه در محیط‌های فرامحلی شناسایی و تقویت شود؛ برای جلوگیری از عقب‌ماندگی در جوامع روستایی و کاهش شکاف بین توسعه شهری و روستایی، از طریق آموزش، زمینه‌های آشنایی روستاییان با فرایندهای جدید و آسیب‌ها و مزیت‌های احتمالی آن به‌ویژه برای قشر نوجوان و جوان روستایی فراهم شود؛ زمینه‌های تنوع‌بخشی معیشتی در روستاها به‌لحاظ جذب و نگهداشتن سرمایه‌های کارآفرینانه فراهم شود؛ اطلاع‌رسانی‌های لازم در مورد ارزش‌های فرهنگ بومی (در پوشاک، زبان، معماری، آیین‌ها، آداب و رسوم و...) انجام شود.

منابع

- اباذری، یوسف؛ چاوشیان، حسن (۱۳۸۱). از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی: رویکرد نوین در تحلیل جامعه‌شناسی هویت اجتماع. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۰، ۲۷-۳۰.
- ابراهیم‌آبادی، حسین (۱۳۹۲). رویکردی میان‌رشته‌ای به سبک زندگی: با نگاهی به جامعه ایرانی. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۵ (۴)، ۳۳-۵۳.
- ازکیا، مصطفی؛ احمدرش، رشید (۱۳۹۱). تحلیل جامعه‌شناختی پیامدهای ورود عناصر مدرن به کردستان. *مجله توسعه روستایی*، ۴ (۲)، ۱-۲۴.
- ازکیا، مصطفی؛ وثوقی، منصور؛ عبدالهی، عادل (۱۳۹۲). جهان محلی شدن و بازاندیشی در هویت زنان: مطالعه موردی هورامانی تخت. *مجله توسعه روستایی*، ۵ (۲)، ۱-۲۲.
- باکاک، رابرت (۱۳۸۱). *مصرف (ترجمه: خسرو صبری)*. تهران: نشر شیرازه.
- جونز، اندرو (۱۳۹۱). *نظریه پردازان بزرگ جهانی شدن (ترجمه: مسعود کرباسیان و هامایاک آودیس یانس)*. تهران: نشر چشمه.
- حکیم‌زاده، رضوان (۱۳۸۹). جهانی شدن: بین‌المللی شدن آموزش عالی و برنامه‌های درسی میان‌رشته‌ای. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۲ (۴)، ۱-۱۷.
- ذکایی، محمدسعید (۱۳۸۶). *فرهنگ مطالعات جوانان*. تهران: نشر آگه.
- ساسن، ساسکیا (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی جهانی شدن (مترجم: مسعود کرباسیان)*. تهران: نشر چشمه.
- خواجه سروی، غلامرضا؛ طباحی ممقانی، جواد (۱۳۹۲). جهانی شدن سبک زندگی و تقاضای دگرگونی سیاسی. *فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن*، ۴ (۱۰)، ۱۶۰-۱۳۱.
- شصتی، شیمیا؛ فلامکی، محمدمنصور (۱۳۹۳). رابطه میان سبک زندگی و مسکن ایرانی: با تأکید بر نظریه جامعه کوتاه‌مدت و نظریه راهبرد و سیاست سرزمینی جامعه ایران. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۶ (۳)، ۱۱۷-۱۳۷.
- طاهرخانی، مهدی (۱۳۸۳). اثرهای جهانی شدن بر جوامع روستایی (شواهد و تجارب). *مجموعه مقالات کنگره توسعه روستایی؛ چالش‌ها و چشم‌اندازها*، تهران: مؤسسه توسعه روستایی ایران.
- طباطبایی، سیداحمد (۱۳۸۷). جهانی شدن و سیطره موج‌های قدرت در مدیریت بخش عمومی. *کنفرانس بین‌المللی اخلاق حرفه‌ای در مسیر پیوستن به سازمان تجارت جهانی*.
- فاضلی، محمد (۱۳۸۲). *مصرف و سبک زندگی*. تهران: پژوهشگاه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- کردی، مراد (۱۳۸۹). جهانی شدن و نقش آن در گسترش منابع انسانی. *مجله پژوهشنامه، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک*، گروه پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی، ۶۸، ۸۶-۶۷.
- گل‌محمدی، احمد (۱۳۸۱). *جهانی شدن، فرهنگ، هویت*. تهران: نشر نی.

۱۸۶

دوره هفتم
شماره ۴
پاییز ۱۳۹۴

گیدنز، آنتونی (۱۳۷۹). جهانی رها شده: گفتارهایی درباره بیکپارچگی جهانی (مترجمان: علی اصغر سعیدی و یوسف حاجی عبدالوهاب)، تهران: انتشارات علم و ادب.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۲). *تجدد و تشخیص* (مترجم: ناصر موفقیان). تهران: نشرنی.

گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴). *چشم‌اندازهای جهانی* (مترجم: محمدرضا جلالی پور) (چاپ دوم). تهران: انتشارات طرح نو.

نजारزاده، محمد (۱۳۹۱). تطبیق نظریات جهانی شدن فرهنگ در روستاها براساس شاخص‌های سبک زندگی (مطالعه موردی: دهستان برآن جنوبی شهرستان اصفهان). *مجله پژوهش‌های روستایی*، ۳ (۴)، ۱۵۵-۱۸۲.

هابرماس، یورگن (۱۳۸۶). *جهانی‌شدن و آینده دموکراسی: منظومه پساملی* (مترجم: کمال پولادی) (چاپ چهارم)، تهران: نشر مرکز.

وثوقی، منصور؛ ایمانی، علی؛ کاظمی، علی (۱۳۸۸). جهانی‌شدن و تحولات ساختاری در جامعه روستایی. *مجله جامعه‌شناسی معاصر*، ۲ (۱)، ۳۴-۵.

وودز، مایکل (۱۳۹۰). *جغرافیای روستایی؛ فرایندها، واکنش‌ها و تجربه‌های بازساخت روستایی* (مترجم: محمدرضا رضوانی و صامت فرهادی) (چاپ اول). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

ویسی، هادی (۱۳۹۲). *درآمدی بردولت محلی* (چاپ اول). تهران: انتشارات سمت.

Alston, M. (2007). Globalisation, rural restructuring and health service delivery in Australia: policy failure and the role of social work? *Health and social care in the community*, 15(3), 195-202.

Cairncross, F. (1997). *The death of distance, how the communication revolution will change our lives?* Harvard school press.

Dochartaigh, N. O. (2007). Conflict, territory and new technologies: online interaction at a Belfast interface. *Political Geography*, 26 (4) 474-91.

Friedman, T. (2005). *The world is flat: A brief history of the twenty-first century*. New York: Farrar, Straus & Giroux.

Fukuyama, F. (1989). The End of History. *the National Internet, Washington DC: The Nixon Center*.

Marsden, T. (1999). Rural futures: the consumption countryside and its regulation. *European society for rural sociology*, (39)4.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: the extensions of Man*. New York: Mc Graw-Hill.

Morgan, K. (2001). The exacerbated death of geography: localized learning, innovation and uneven development, paper presented to the future of innovation studies conference. *Eindhoven university of technology*, 20- 23

Nugroho, Y. (2010). localizing The global, globalizing The local: The role of the internet in shaping globalisation discourse in indonesian NGOs. *Journal of International Development*, in: www.interscience.wiley.com; DOI: 10.1002/jid.1733.

Ohmae, K. (1990). *The borderless world*. London: Collins.

Oliver, T., Jenkins, T. (2003). Sustaining rural landscapes: the role of integrated tourism. *Landscape Research*, (28) 3.

Pezzini, P. (2001). Rural policy lessons from OECD countries. *international regional science review*, (24) 1, 134-145

Sumner, J. (2001). Challenges to sustainability: The impacts of corporate of globalization on rural communities. *Rural extension studies*, University of Guelph; In [www.uoguelph.ca/~csext/cse%202001%20archeive/papers/jennifer sumner.pdf](http://www.uoguelph.ca/~csext/cse%202001%20archeive/papers/jennifer%20sumner.pdf)

Verstappen, H. T. (2009). Geography, sustainability and the concept of glocalization. *Investigaciones Geográficas, Boletín del Instituto de Geografía, UNAM*, Núm (70), 106-113.

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۸۸

دوره هفتم

شماره ۴

پاییز ۱۳۹۴

Archive of SID